

<https://doi.org/10.54332/kulutustutkimus.147693>

Yläkoululaisten ympäristötietoisuus ja kulutussosialisaation rooli

Niko Varjola, Arttu Saarinen ja Erica Åberg

ABSTRAKTI

Kestävien kulutustapojen edistäminen nuorten keskuudessa on yhä tärkeämpää globaalien ympäristöongelmien vuoksi. Nykyisen koulutusjärjestelmän ja median merkitys nuorten ympäristötietoisuuden muokkaamisessa on huomattava, mutta niiden vaikutusmekanismien ymmärtämisessä on edelleen puutteita. Artikkelimme tavoitteena on selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat nuorten ympäristötietoisuuteen ennen kaikkea kulutuksen näkökulmasta. Aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla ryhmähaastatteluilla 28 yläkoululaiselta, ja analyysi suoritettiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Tulosten mukaan sosiaalinen media on merkittävä ympäristötietoisuuden lisääjä, kun taas perinteisen median vaikutus on vähäinen. Kodin vaikutus osoittautui syvälliseksi ja pitkäkestoiseksi, kun taas vertaisten vaikutus oli luonteeltaan hetkellistä ja tilannesidonnaista. Nuoret näkivät koulun tärkeänä tiedon lähteenä, mutta sen opetusrakenteita kritisoitiin. Oppilaat toivoivat enemmän dialogia ja käytännön projekteja opetukseen. Tutkimus osoittaa kulutuskasvatuksen tehostamisen tarpeen, ja korostaa sosiaalisen median sekä koulun yhteistyön merkitystä. Lisäksi havaittiin, että luontosuhteella oli merkittävä rooli nuorten ympäristötietoisuuden ja kestävästä kuluttamisesta ymmärtämisessä. Tutkimus täydentää aiempaa kirjallisuutta tuomalla esiin uusia näkökulmia kodin ja vertaisten vaikutusmekanismeista nuorten kestävästä kuluttamisesta.

Johdanto

Globaalin kulutuskulttuurin aikakaudella kestävien kulutustapojen merkitys on kasvanut huomattavasti (Jackson, 2005). Luontokato on yksi kulutuksen ja tuottamisen merkittävimmistä seurauksista, mikä korostaa kestävämpien valintojen kiireellisyttä (Pecoraro ym., 2023). Länsimaalaiset ovat yhä tietoisempia tarpeesta vähentää kulutustaan ja suosia sosiaalisesti sekä ympäristöllisesti vastuullisia yrityksiä (Oliveira ym., 2022). Tämä trendi on erityisen vahva nuorten keskuudessa, jotka tiedostavat ostopäätöksensä vaikutukset ympäristöön ja yhteiskuntaan (Fischer ym., 2017). Merkittävä osa länsimaalaisista nuorista on huolissaan ilmastonmuutoksesta ja he haluavat aktiivisesti vaikuttaa positiivisesti yhteiskuntaan ja ympäristöön (Bandura & Cherry, 2020). Lisäksi nuoret ovat valmiita tekemään ja ylläpitämään elämäntapamuutoksia, jotka edistävät kestävästä kulutuksesta ja elämäntapojen (Fien ym., 2008).

Kestävä kulutus on moniulotteinen prosessi, johon vaikuttavat monet tekijät, kuten kuluttajien arvot, normit ja tavat (Sharma ym., 2022). Ymmärtääksemme paremmin, miten nuoret omaksuvat kestäviä kulutustapoja, on tärkeää tarkastella kuluttajasosialisaatioprosessia eli prosessia, jossa yksilöt omaksuvat kuluttajina tarvittavat tiedot, taidot ja asenteet (Ward, 1974). Prosessi vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka nuorten ympäristötietoisuus ja kestävät kulutuskäyttäytymismallit kehittyvät (Hosany ym., 2022).

Kouluikäisten lasten sosialisaatio ympäristön kestävyteen on yleensä hyvin strukturoitua ja muodollista, kun taas sosialisaatio yhteiskunnalliseen kestävyteen tapahtuu usein yksilöllisten prosessien kautta (Francis & Davis, 2014). Lisäksi sekä vertaisryhmillä että perheellä on merkittävä vaikutus nuorten kestävään ostokäyttäytymiseen, mutta kulttuurinen konteksti voi vaikuttaa siihen, kumpi näistä tekijöistä on merkittävämpi (Muralidharan & Xue, 2016).

Useimmat Suomessa tehdyt kuluttajasosialisaatiota käsittelevät tutkimukset keskittyvät yksittäisiin tekijöihin, kuten sosiaaliseen mediaan (Tuominen ym., 2023). Vaikka käyttäytymisen muutosohjelmia, jotka hyödyntävät sosiaalisia tekijöitä ja yritysten sponsorointia, on korostettu (Kymäläinen ym., 2021), yläkoululaisten kestävä kulutuksen teemoja ei ole laajasti tarkasteltu kulutussosialisaation teorian näkökulmasta. Lisäksi suomalaisesta tutkimuskirjallisuudesta puuttuu näkökulma, joka korostaisi oppilaiden omia käsityksiä ja kokemuksia siitä, mitkä tekijät ovat tehokkaimpia kestävä kulutuksen ymmärtämisessä.

Tämä artikkeli täyttää aiemmassa kotimaisessa tutkimuksessa havaittuja aukkoja. Tutkimuskysymykset ovat: 1) *miten eri yksilölliset ja ympäristöön liittyvät tekijät ovat yhteydessä yläkoululaisten käsityksiin kestävästä kuluttamisesta* ja 2) *mistä he ovat saaneet tietoa kestävään kuluttamiseen liittyen?*

Tutkimusasetelmassa yksilölliset tekijät viittaavat ihmissuhteisiin ja ympäristöön liittyvät tekijät taas mediaan, kouluun ja luontosuhteeseen. Tutkimuksen uutuusarvo on sen tarkastelunäkökulmassa: miten nuoret itse kokevat eri tahojen vaikuttavan heidän käsityksiinsä kestävästä kuluttamisesta. Tutkimuksemme tarjoaa nuorille alustan ilmaista omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan sekä korostaa luonnon roolia sosiaalistumisen agenttina, jatkaen ja kehittäen Francis & Davisin (2014) esittämää ajatusta kestävä kehityksen sosiaalistumisen tutkimisesta eri maissa.

Tutkimuksessa käytetään puolistrukturoituja ryhmähaastatteluja, mikä antaa nuorille mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä omin sanoin. Tällä lähestymistavalla kyetään tuottamaan rikkaita ja vivahteikkaita näkemyksiä nuorten ajattelusta. Aineiston analyysissä käytetään sisällönanalyysiä, ja analyysia ohjaa kulutuksen sosiaalistumisen teoria (Ward, 1974) sekä aiempi tutkimuskirjallisuus, joka käsittelee eri kulutussosialisaation agenteja.

Kestävä kulutus

Kestävä kulutus ulottuu moniin eri osa-alueisiin: muun muassa asumiseen, tavaroiden kuljettamiseen sekä energian- ja elintarvikkeiden tuotantoon (O'Rourke & Lollo, 2015; Tukker, 2006). Viime vuosina käsitteeseen on alettu liittää yhä enemmän myös sosiaalisia tekijöitä, kuten kokonaisvaltainen elämänlaatu ja tasapuolinen perustarpeiden tyydyttäminen (Bartolj ym., 2018). Käsitteellä on siis monia erilaisia määritelmiä, joista on tunnistettu kaksi keskeistä ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus kattaa kuluttajien elämäntapoja ja kulutuskulttuuria koskevat moninaiset näkökulmat. Toinen ulottuvuus keskittyy pyrkimykseen vastuullisempaan kulutukseen tai merkittävään kulutuksen vähentämiseen. (Jackson, 2014).

Termin laajuutta havainnollistaa laaja käsiteverkko, joka on vuosien varrella muodostunut kestävän kulutuksen ympärille. Käsitettä voidaan ajatella kattoterminä, johon kuuluvat esimerkiksi *kulutustavallisuus* (Lee, 2022), *eettinen kulutus* (Brown, 2019), *vihreä kulutus* (Haba ym., 2023), *moraalikulutus* (Yaprak & Prince, 2019), *kuluttajakansalaisuus* (Mitrega ym., 2022), *poliittinen kuluttaminen* (Jacobsen, 2017) ja *vastuullinen kuluttaminen* (Jain ym., 2022). Nämä moninaiset alueet ja käsitteet korostavat kestävän kulutuksen monitahoista ja monimutkaista luonnetta. Tässä tutkimuksessa kestävä kulutus nähdään kattoterminä, joka sisältää edellä mainitut käsitteet.

Kulutuksen sosialisatio

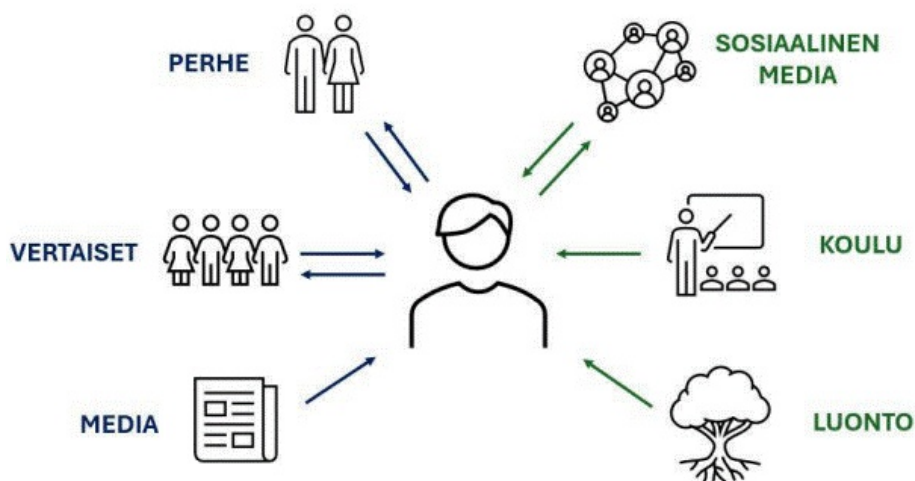
Wardin (1974) kehittämä teoria käsittelee kulutussosialisaatiota prosessina, jossa yksilö hankkii kuluttajana tarvittavat taidot, tiedot ja asenteet. Wardin (1974) mukaan keskeisiä sosiaalistumisen agentteja ovat vanhemmat, vertaisryhmät ja perinteinen media, joiden rooli korostuu lasten kuluttajakäyttäytymisen sekä siihen liittyvien taitojen ja asenteiden muotoutumisessa. Nämä sosiaaliset agentit yhdessä luovat ympäristön, jossa lapset ja nuoret oppivat ja kasvavat kuluttajina. Tutkimuksissa on havaittu, että lapset ja nuoret omaksuvat vanhemmiltaan rationaalisia näkemyksiä kuluttamisesta (Gong ym., 2022) ja media opettaa heille kykyä liittää tuotteisiin sosiaalisia merkityksiä (Ostman, 2014). Nuoruusvaiheessa ikätovereiden vaikutus korostuu, koska sosiaalinen paine kuluttaa ryhmän odotusten mukaisesti on erityisen suuri (Caniëls ym., 2021).

Vaikka teoria tarjoaa kattavan viitekehyksen kulutussosialisaation ymmärtämiseen, sen rajoituksia on tarkasteltava erityisesti nykypäivän ympäristötietoisien kulutuskäyttäytymisen valossa. Teoria painottaa vanhempien, vertaisten ja median vaikutusta lapseen, mutta laiminlyö käänteisen sosiaalisatioprosessin, jossa lapset toimivat aktiivisina perheensä kulutuskulttuurin muokkaajina (Sharma, 2018). Esimerkiksi lasten on todettu muokkaavan perheen ruokaostoksia (Balcarová ym., 2014) ja vaikuttavan perhelomakohteiden valintaan (Xu ym., 2022).

Kasvava määrä tutkimuksia osoittaa, että nuoret voivat välittää ympäristötietoutta vanhemmilleen ja muuttaa perheen käyttäytymistä ympäristöystävällisempään suuntaan (Singh ym., 2020). Tutkimuskirjallisuus viittaa siihen, että tämä vaikutus on erityisen merkittävä silloin, kun lapset osallistuvat ympäristökasvatusohjelmiin, jotka antavat heille valmiuksia edistää kestäviä toimintatapoja kotona (Straub & Leahy, 2017). Esimerkiksi nuorten on havaittu vaikuttavan vanhempiensa energiansäästökäyttäytymiseen, mikä motivoi vanhempia säästämään energiaa ja näkemään lapsensa luotettavina tiedonlähteinä (Delmas ym., 2024). Lisäksi lasten on todettu vaikuttavan vanhempiensa muihin ympäristöystävällisiin toimiin, kuten kierrätykseen ja veden säästämiseen (O’Neill & Buckley, 2019).

Huolimatta siitä, että Wardin (1974) teoria tarjoaa vahvan perustan kulutussosialisaation tarkastelulle, sen painotus vanhempien, vertaisten ja perinteisen median rooleihin ei yksinään riitä kuvaamaan ilmiötä kattavasti. Tutkimuskirjallisuus osoittaa, että lapset ja nuoret voivat toimia merkittävinä vaikuttajina vanhempiensa ympäristöystävällisessä käyttäytymisessä. Lisäksi koulun ympäristökasvatuksella on havaittu olevan keskeinen rooli lasten ympäristötietoisuuden kehittämisen prosessissa (Bergman, 2016), erityisesti silloin, kun opetukseen sisältyy luontokokemuksia, jotka syventävät lasten yhteyttä luontoon (Otto & Pensini, 2017). Tästä syystä laajennamme teoriaa huomioimalla sosiaalisina agentteina myös luonnon ja koulun sekä laajentamalla perinteisen median käsitteen kattamaan sosiaalisen median vaikutukset.

Alla oleva kuvio 1 havainnollistaa tutkimuksemme teoreettisen viitekehyksen visuaalisessa muodossa. Sinisellä merkityt viivat kuvaavat Wardin (1974) teorian alkuperäisiä kuluttajasosialisaation agentteja: perinteistä mediaa, vanhempia ja vertaisia. Vihreällä merkityt viivat edustavat tutkimuksemme lisäksi, jotka sisältävät sosiaalisen median, koulun ja luonnon, perustuen tuoreeseen tutkimustietoon. Seuraavissa kappaleissa käsittelemme kunkin kuluttajasosialisaation agentin roolia, alkaen mediasta, kodista ja vertaisista, sekä jatkamme koulun ja luonnon vaikutusten tarkasteluun.

Kuvio 1. Perinteiset ja uudet kuluttajasosialisaation agentit.

Media

Perinteinen media voi edistää lasten ja nuorten ympäristötietoisuutta, vaikuttaen heidän käyttäytymiseensä (Lee, 2011; Ostman, 2014). Kuitenkin erityisesti sosiaalisen median, käytön kasvu on vähentänyt perinteisen median vaikutusvaltaa (Twenge ym., 2019). Monet nuoret käyttävät sosiaalista mediaa pääasiallisena uutislähteenään, mikä tekee siitä tärkeän tekijän ympäristötietoisuuden muokkaamisessa (Lowenstein-Barkai & Lev-on, 2022).

Sosiaalisen median merkitys ei rajoitu vain uutisten välittämiseen, vaan se tarjoaa merkittävän potentiaalin nuorten asenteiden ja käyttäytymisen muokkaamiseen. Esimerkiksi "vihreät vaikuttajat" voivat inspiroida nuoria ympäristöaktivismiin (Knupfer ym., 2023) objektiivisen tiedon ja koetun tärkeyden vahvistumisen myötä (Ai ym., 2021).

Sosiaalinen media edistää vihreämpien kulutustapojen omaksumista (Sun & Xing, 2022), mutta samalla se altistaa nuoret kaupalliselle sisällölle, mikä voi vahvistaa materialistisia kulutusasenteita (Wilska ym., 2020). Näillä viitataan rahan ja kulutuksen korostuneeseen rooliin onnellisuuden saavuttamisessa (Richins & Dawson, 1992). Tämä ristiriita korostaa sosiaalisen median kaksoisroolia sekä ympäristötietoisuuden lisääjänä että kaupallisten intressien edistäjänä. Alves de Castro (2022) huomauttaa, että sosiaalisen median kaupallinen yhteistyö vaikuttajien kanssa voi johtaa arvojen ja asenteiden muokkautumiseen tavoilla, jotka eivät aina ole linjassa kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa.

Lisäksi sosiaalisen median ympäristökeskustelut parantavat nuorten tietoisuutta ja kykyä argumentoida ympäristöasioista (Andersson & Öhman, 2017). Viimeaikaiset tutkimukset (Xie & Madni, 2023) vahvistavat sosiaalisen median positiivisen vaikutuksen nuorten vihreään kuluttamiseen, osoittaen, että vihreät arvot ja subjektiiviset normit tukevat tätä yhteyttä.

Koti ja vertaissuhteet

Vanhempien aktiivinen keskustelu ja ympäristöystävällinen esimerkki kotona ovat keskeisiä tekijöitä, jotka muovaavat lasten arvoja ja toimintatapoja (Jia & Yu, 2021). Grønhøj ja Thøgersen (2009) havaitsivat, että vanhempien ja lasten arvot ovat usein samankaltaisia, mikä viittaa siihen, että vanhempien arvokasvatus vaikuttaa lasten arvoihin pitkällä aikavälillä. Tämän havainnon vahvisti myös Barni ym. (2013), joiden tutkimuksessa aikuistuvien lasten ja heidän vanhempiensa arvot olivat huomattavan yhteneväiset. Vastaavia tuloksia on saatu myös muissa kuin demokraattisissa yhteiskunnissa. Kiinalaisen tutkimuksen mukaan vanhempien vihreät arvot ovat vahvasti yhteydessä nuorten ympäristöystävällisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen (Gong ym., 2022).

Havainnot korostavat vanhempien roolia kuluttajasosialisatiossa, jossa kasvatustyyli ja elämänvalinnat muovaavat lasten tulevia kulutustottumuksia.

Toisaalta vanhempien ja sosiaalisen ympäristön vaikutus vaihtelee ennen kaikkea lapsen iän ja kehitysvaiheen mukaan. Nuoremmat lapset seuraavat enemmän vanhempiensa esimerkkiä, kun taas vanhemmat lapset vaikuttavat enemmän ikätovereistaan (Collado ym., 2017). Grønhøj ja Thøgersen (2017) korostavatkin, että autonomiaa tukeva vanhemmuus parantaa nuorten ympäristökäyttäytymistä. Mitä enemmän ikää tulee, sen tärkeämmäksi tekijäksi kasvatuksessa, myös ympäristökasvatuksessa, nousee nuoren autonomian kunnioittaminen.

Useissa tutkimuksissa (He ym., 2023; Lim ym., 2023) vertaisten vaikutusta tarkastellaan yhdessä vanhempien vaikutuksen kanssa. Colladonin (2019) tutkimus osoittaa, että sekä vanhempien että vertaisten normit vaikuttavat nuorten ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen joko suoraan tai välillisesti henkilökohtaisten normien kautta. Tutkimus korostaa roolimallikäyttäytymisen merkitystä nuorten käyttäytymisen muotoutumisessa.

Vertaiset vaikuttavat nuorten käsityksiin vihreistä tuotteista, kuten eettisesti tuotetuista vaatteista (Pathak ym., 2022). Tämän vaikutuksen merkitystä tukee Lee (2010) joka havaitsi, että vertaisvaikutus oli merkittävin ennustaja nuorten vihreässä ostokäyttäytymisessä, vaikka media ja vanhemmat voivat olla keskeisiä muilla elämänalueilla. Tulos tukee kuluttajasosialisaatioteoriaa, jonka mukaan vertaisten vaikutus kasvaa nuoruusiässä. Lisäksi tutkimukset viittaavat siihen, että vertaisten vaikutus ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen liittyy myös sosiaaliseen statukseen. Nuoret voivat käyttää vihreää kulutusta signaloidakseen korkeaa sosiaalista asemaansa vertaisryhmissään (Caniëls ym., 2021).

Tutkimukset osoittavat, että subjektiivinen hyvinvointi on positiivisesti yhteydessä ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen. Tämä yhteys on erityisen vahva nuorilla, joilla on vahvat vertaissuhteet ja monikulttuuriset arvot (Nguyen ym., 2022; Zhang & Tu, 2021). Muun muassa Zhangin ym. (2023) laajaan PISA-aineistoon perustuva tutkimus osoittaa, että vertaissuhteet ja niissä vallitsevat arvot ovat keskeisiä tekijöitä nuorten ympäristövastuullisuuden kehityksessä.

Koulu

Koulutusjärjestelmä korostaa kuluttajakasvatuksessa tärkeitä tietoja ja taitoja (Esther ym., 2022; Knight, 2021). Meta-analyysin mukaan (van de Wetering ym., 2022) koulutuksella on merkittävä vaikutus oppilaiden ympäristötietoisuuteen, asenteisiin, aikomuksiin ja käyttäytymiseen, erityisesti tietoisuuden lisääntymiseen. Meta-analyysin tulosten heterogeenisyyttä eivät selittäneet oppilaiden ikä tai opetusmenetelmät, mikä korostaa systemaattisen ympäristökasvatuksen laajalaisia vaikutuksia ja potentiaalia tuottaa merkittäviä tuloksia.

Vaikka koulujärjestelmä vaikuttaa lasten ja nuorten ympäristötietoisuuden kehitykseen, viimeaikaiset tutkimukset viittaavat siihen, että koulujen suorittama ympäristö- ja kuluttajakasvatus voisi olla tehokkaampaa. Puolalaisen tutkimuksen mukaan (Kazmierczak-Piwko ym., 2022) vain noin 12 % yli 9–15-vuotiaasta

oppilaasta kykeni tunnistamaan kuluttajavalintoja ohjaavia ympäristömerkkejä, mikä korostaa tarvetta tehostaa ympäristökasvatusta kouluissa.

Vastaavia havaintoja tehtiin myös Iso-Britanniassa (Brazier, 2014), jossa analysoitiin 12–18-vuotiaiden oppilaiden näkemyksiä kestäväyydestä. Oppilaiden kestävyyskäsitteet olivat pääosin heikkoja tai korkeintaan keskinkertaisia. Brazier (2014) esitti, että Britannian opetussuunnitelman joustavuus, joka antaa kouluille ja opettajille laajan vapauden kestävyysteemojen käsittelyssä, saattaa selittää oppilaiden puutteellista ymmärrystä. Kuten Euroopassa, myös Aasiassa on tarpeen vahvistaa koulutusjärjestelmää, jotta oppilaiden ymmärrys kestävästä kuluttamisesta syvenisi ja vaikuttaisi sekä heidän kulutusvalintoihinsa että perheiden käyttäytymiseen käänteisen kulutussosialisaation välityksellä (Geng ym., 2017).

Luonto

Viimeisimpien tutkimusten valossa on ilmeistä, että lasten ja nuorten ympäristöystävällisen käyttäytymisen kehityksessä luonnon ja luontosuhteen merkitys on keskeinen (Sthel ym. 2024). Luontokokemukset ovat keskeisiä ympäristöystävällisen käyttäytymisen kehityksessä, ja että lapset sekä nuoret, jotka ovat kiinnostuneita luonnosta ja tunnistavat sen suojelemisen arvon, ovat valmiimpia osallistumaan ympäristöystävällisiin toimiin (Uitto ym., 2011; Thorn & Bogner, 2018; Neurohr ym., 2023). Sthelin ym. (2024) sekä Liun ja Greenin (2024) havainnot osoittavat altistumisen luonnollisille ympäristöille lapsuudessa vahvistavan luontoyhteyttä, mikä ennustaa korkeampaa ympäristöystävällistä käyttäytymistä aikuisuudessa.

Barrera-Hernández ym. (2020) havaitsivat, että vahva luontoyhteys korreloi positiivisesti lasten kestävästä käyttäytymisestä ja ymmärryksestä kanssa, samalla kun se lisää koettua onnellisuutta. Samankaltaisia tuloksia saivat Ernst ja Burcak (2019), jotka osoittivat, että luonnossa toteutettu ympäristökasvatus ja leikkiminen edistävät lasten uteliaisuutta, luovuutta ja resilienssiä, sekä tukevat kestävästä ajattelua ja toimintaa.

Hooverin (2020) tutkimus täydentää näitä havaintoja osoittamalla, että lapsuuden ulkoilma-aktiiviteettien luonne vaikuttaa merkittävästi nuorten ympäristöasenteisiin ja -käyttäytymiseen. Luontoa arvostavat aktiiviteetit, kuten retkeily ja luontokuvaus, vahvistavat luontoyhteyttä ja ympäristökansalaisuutta. Lisäksi vahva luontoyhteys ennustaa säilyttämiskäyttäytymistä, kuten energian säästöä, ja tukee myönteisiä ympäristöasenteita, jotka voivat heijastua esimerkiksi lihan kulutuksen vähentämisenä.

Kansainvälisten havaintojen tavoin myös Suomessa tehdyt tutkimukset korostavat luonnon merkitystä lasten kestävästä käyttäytymisestä kehittämisessä. Sekä Sihvonen ym. (2024) että Vesterinen (2024) osoittavat, että luonnossa tapahtuvat kokemukset ovat keskeisiä ympäristöystävällisen ajattelun ja toiminnan

tukemisessa. Sihvosen tutkimus painottaa erityisesti luonnossa tapahtuvan vapaan leikin vaikutusta varhaiskasvatuksessa, kun taas Vesterinen nostaa esille alakoulun kestäväen kehityksen kasvatuksen, jossa positiiviset luontokokemukset ja luontosuhteen rakentaminen voivat tukea ympäristönsuojeluun sitoutumista myös aikuisuudessa.

Tutkimusmenetelmät & aineisto

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin laadullista, abduktiivista lähestymistapaa. Laadullinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa syvällisen ymmärryksen muodostamisen siitä, miten erilaiset yksilölliset ja ympäristöön liittyvät tekijät heijastuvat yläkouluikäisten käsityksiin kestävästä kuluttamisesta, sekä mistä he kokevat saaneensa siihen liittyvää tietoa (Puusa & Juuti, 2020).

Aineistonkeruumenetelmäksi valittiin puolistrukturoidut ryhmähaastattelut. Näin saatiin joustavuutta osallistujien ajatusten tutkimiseen säilyttäen samalla yhtenäisyys kysymysten suhteen. Haastattelurunko (liite 1) kehitettiin laajan kestäväen kulutusta ja kulutussosialisaatiota käsittelevän kirjallisuuskatsauksen sekä perusopetuksen opetussuunnitelman (Opetushallitus, 2016) pohjalta. Haastattelurunko pilotoitiin käytännön syistä lukiolaisella, joka oli hieman vanhempi kuin varsinaiset tutkimuksen osallistujat. Tämä tunnistetaan yhdeksi tutkimuksen rajoitteeksi. Kuitenkin pilotointiprosessia täydennettiin edelleen esittelemällä haastattelurunko useille luokanvalvojille, joilta pyydettiin erityisesti kysymysten muotoilua koskevaa palautetta. Luokanvalvojen syvälinen tuntemus oppilaista tuotti arvokasta palautetta ja mahdollisti kysymysten muokkaamisen soveltuvammaksi haastattelutilanteisiin.

Tutkimukseen osallistui 7.–9.-luokkien oppilaita Etelä-Suomen kaupungissa sijaitsevasta peruskoulusta. Mukaanottokriteereinä olivat oppilaiden luokka-aste ja vapaaehtoinen halukkuus osallistua tutkimukseen, kun taas pois sulkemisen kriteerinä oli vanhempien suostumuksen puuttuminen. Osallistujat rekrytoitiin kunkin luokka-asteen luokanvalvojen välityksellä koulupäivän aikana, ja vanhemmilta pyydettiin kirjallinen suostumus Wilman kautta. Otokseen kuului 28 oppilasta, jotka jaettiin kuuteen ryhmään. Ryhmien koko vaihteli 3–5 oppilaan välillä. Haastattelut kestivät noin 45 minuuttia¹, ja ne äänitettiin osallistujien suostumuksella. Haastattelut toteutettiin huhtikuussa 2023 kolmen päivän aikana. Lopullinen otos on esitetty alla olevassa taulukossa 1.

Taulukko 1. Tutkimuksen aineisto.

Luokka-aste	Tytöt	Pojat	Ryhmien määrä
7 lk.	5	5	2
8 lk.	5	0	1
9 lk.	10	3	3
Yhteensä:	20	8	6

¹ Liitteessä 1 esitetyt haastattelukysymykset olivat osa laajempaa kysymyssarjaa, jonka kokonaiskesto oli 45 minuuttia. Artikkelissa käsitellyt kysymykset muodostivat tästä noin 15–20 minuuttia per ryhmä.

Ryhmähaastattelut järjestettiin koulupäivän aikana, mikä todennäköisesti lisäsi osallistumishalukkuutta ja poisti haasteet yhteisen ajan sopimisessa (Kallinen & Pirskanen, 2022). Haastattelut toteutettiin yksityisessä tilassa, jotta voitiin varmistaa mukava ja luottamuksellinen ilmapiiri. Tuttujen tilojen ja vertaisten läsnäolon katsottiin edistävän avointa ja rehellistä keskustelua, mikä oli tärkeää aineiston laadun kannalta. Osallistujille tarjottiin mahdollisuus täydentää vastauksiaan haastattelujen jälkeen, jotta ryhmätilanteessa mahdollisesti esiintyvää sosiaalista painetta voitaisiin lieventää, mutta kukaan osallistujista ei hyödyntänyt tätä mahdollisuutta. Kaikki osallistajat koodattiin tulososiossa anonymiteetin säilyttämiseksi muodossa, kuten 9T1 (9. luokan tyttö 1) tai 7P2 (7. luokan poika 2).

Aineiston analysointi tapahtui abduktiivisen sisällönanalyysin avulla, mikä sopii tutkimuksen tavoitteisiin, koska se yhdistää aineistolähtöisen ja teorialähtöisen analyysin elementtejä (Timmermans & Tavory, 2012). Abduktiivinen lähestymistapa mahdollistaa uusien teoreettisten ideoiden kehittämisen samalla kun tunnustetaan tutkijan ennakkokäsitykset aineistosta. Aiempi tutkimus ja teoriat toimivat analyysin ja haastattelukysymysten innoittajina, mutta analyysi jätti tilaa myös ilmiöille, jotka eivät noudattaneet teoreettisia viitekehyksiä (Krippendorff, 2019).

Analyysiprosessi aloitettiin aineiston pelkistämällä, jossa poistettiin epäolennainen sisältö. Sisällön relevanssia arvioitiin suhteessa tutkimuskysymyksiin, jotta analyysi pysyi johdonmukaisena ja keskittyi tutkimuksen ydinsisältöön. Tämän jälkeen aineisto klusteroitiin, eli samankaltaiset ilmaisut ryhmiteltiin ja yhdistettiin yläluokiksi. Lopuksi aineisto abstrahoiitiin, eli keskeiset merkitykset tiivistettiin ja yhdistettiin teoreettisiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajarvi, 2018).

Aineiston analyysissä käytettiin kahta lähestymistapaa. Ensimmäinen tarkasteli saman luokka-asteen ryhmäkeskustelujen dynamiikkaa ja vuorovaikutusta. Toinen lähestymistapa yhdisti eri luokka-asteilta peräisin olevia lainauksia, tarjoten näin laajemman näkökulman aiheeseen. Tämä kaksijakoinen analyysi syvensi tutkimuksen tulkintaa korostamalla sekä luokka-astekohtaisia teemoja että datasetin laajempia ilmiöitä. Kun sitaateissa on mukana ainoastaan saman luokka-asteen oppilaita, kyseessä on ryhmäkeskustelusta syntynyt vuorovaikutustilanne. Sen sijaan, kun sitaattikokoelmaan on lisätty myös muiden luokka-asteiden osallistujien sitaatteja, kyseessä on analyysivaiheessa muodostunut kokonaisuus.

Temaattista analyysiä sovellettiin osana sisällönanalyysiä erityisesti silloin, kun aineistoa tarkasteltiin aiempien tutkimusten näkökulmasta (Kiger & Varpio, 2020). Lähestymistapa mahdollisti aineiston tarkastelun sekä induktiivisesti että deduktiivisesti, mikä rikastutti analyysia ja mahdollisti syvällisempien johtopäätösten tekemisen. Analyysin tukena käytettiin NVivo-ohjelmistoa, jotta aineistoa oli helpompi hallita systemaattisin koodein (Rantala, 2015). Koodausprosessissa luokkien muodostaminen perustui Wardin (1974) teoriaan sekä aiempaan tutkimuskirjallisuuteen, mikä mahdollisti analyysin systemaattisen kehittämisen ja luokkien rakentumisen analyysiprosessin edetessä. Taulukossa 2 esitetään esimerkki aineiston koodauksesta havainnollistamaan tätä prosessia.

Taulukko 2. Esimerkki koodauksesta.

Lainaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
<i>Nyt vaan mennään ja opiskellaan ulkoa -9T7</i>		Opetukseen	
<i>Se on vaan niinku tietoa, mut sitte sitä ei sit silleen hyödynnetä. -9T8</i>	Ulkoa oppiminen	kohdistuva kritiikki	Koulu

Tulokset

Tulososion rakenne koostuu seuraavista pääteemoista: media, koti ja vertaiset, koulu sekä luonto. Jokaisella pääteemalla on omat alateemansa, jotka syventävät tarkastelua.

Media

Oppilaiden mukaan sosiaalisen median vahvuus piilee sen laajassa käytössä jo varhaisesta iästä lähtien, mikä tekee siitä keskeisen keinon nuorten ympäristötietoisuuden lisäämisessä. Aineistossa ilmeni neljä sosiaalisen median alateemaa: *sosiaalisen median käyttö, vaikuttajat, voimaantuminen ja yritykset*. Sosiaalisen median vaikutus ympäristötietoisuuteen ja nuoriin koettiin merkittäväksi.

No sitä nuoret ja lapset käyttää erittäin paljon ja se on just hyvä paikka just tiedostaa ihmisiä näistä asioista, kun siellä on kaikki, niin sillä saadaan se tavoite yleisö mahdollisimman suureksi. -9P1

Haastatteluun osallistuneista oppilaista osa seurasi aktiivisesti ympäristöaiheisia sisältöjä ja vaikuttajia sosiaalisessa mediassa, kun taas toiset kohtasivat näitä teemoja harvemmin. Oppilaat kuitenkin havaitsivat ympäristöaiheisten sisältöjen määrän jatkuvan kasvun. Useat oppilaat mainitsivat tunnettuja vaikuttajia, kuten Piki Rantasen, Perttu Jussilan, Sofi Oksasen ja Greta Thunbergin sekä poliitikkoja. Nuoret keskustelivat myös kasvis- ja vegaaniruokareseptejä jakavista tileistä, joita monet olivat alkaneet seurata.

On siellä osa kansanedustajista, jotka kertoo näistä asioista. -7P2

No esimerkiksi just toi Greta Thunberg, että se nyt on vaikuttanut aika paljon, niillä sen toimilla niinku mielenosoituksilla ja vastaavilla, mutta sitten myös somessa. -7T1

Oppilaiden mukaan sosiaalinen media tarjoaa helpon pääsyn itsensä valistamiseen erilaisten materiaalien avulla. He näkivät sosiaalisen median vaikuttajilla olevan merkittävää vaikutusvaltaa, ei pelkästään näkyvyytensä vuoksi, vaan myös esikuva- asemansa ansiosta. Tästä syystä oppilaat korostivat, että vaikuttajilla on suuri vastuu edistämiensä asioiden suhteen.

Jos vaikka sun joku idoli on semmoinen, tosi semmoinen kestävä kehitys tyyppi, niin kyllähän se vaikuttaa sun omaa ajatusmaailmaan. -9T4

Yläkoululaiset osoittivat vahvaa kriittistä medialukutaitoa arvioidessaan sosiaalisen median vaikuttajia. He ymmärsivät sosiaalisen median toimijoilla olevan oma agendansa ja tavoitteensa. Nuoret tunnistivat myös yritysten pyrkimykset käyttää vaikuttajia omien päämääriensä edistämiseen. Oppilaat olivat erityisen kriittisiä vaikuttajien elämäntapojen suhteen, ja huomasivat tekopyhyyttä, jos vaikuttajan sanoma ja elämäntapa eivät olleet linjassa. Tämä epä johdonmukaisuus heikensi nuorten luottamusta vaikuttajiin.

Osa näistä on aika tota tiiäksä, aika tekopyhiä, sillä niinku, että sama, ku sillee, että ostakaa tämmöistä ympäristöystävällistä tätä ja tätä, ja samaan aikaan ne törsää niinku merkkivaatteisiin ja kaikkien niinku silleen ihan semmoisia määriä mitä niitä ei tarvitsisi. -7P2

Tai sitten nää somejulkikset, jotka yleensä ilmaisee omia mielipiteitä, niin niillä on yleensä jokin päämäärä siinä, jokin viesti, jonka ne haluaa antaa perille. -9P2

Nuorten mielestä sosiaalista mediaa tulee hyödyntää ympäristötietoisuuden lisäämisessä kiinnittämällä erityistä huomiota sisällön laatuun. He uskoivat, että aito ja persoonallinen viestintä tehoaa parhaiten. Yläkoululaiset varoittivat, että kliseiset mainosvideot eivät ole enää tehokkaita, vaan niiden aika on nuorten mielestä ohi.

Joo, koska jos ne on semmoisia kliseisiä, niin musta tuntuu, että siitä niin nuoret on vaan enemmän silleen, et joo ei todellakaan. -9T7

Tutkimusaineistossa nuoret oivalsivat kykynsä vaikuttaa sosiaalisen median kautta. He pitivät sosiaalista mediaa alustana, jonka avulla he voivat aktiivisesti edistää ja muokata yhteiskunnallisia asioita. Nuoret ymmärsivät, että sosiaalinen media ei ole vain väline, jolla heihin vaikutetaan, vaan myös kanava heidän omalle vaikuttamiselleen.

Sitten kun pääset siihen sisään ja ymmärrät, miten se toimii, niin ymmärrät, miten se toimii, niin se on yhtäkkiä silleen niinku, että mä oon, että vau näille asioille voi myöskin tehdä jotain! Joka on mun mielestä hyvä, koska ennen oli vaan silleen niinku, että mitä mä voin tehdä? -9T1

Nuorten subjektiiviset kokemukset sosiaalisen median vaikutusmahdollisuuksista tukevat aikaisempia tutkimustuloksia. Nuorten mukaan sosiaalinen media on yksi tehokkaimmista, ellei tehokkain, keino lisätä heidän ympäristötietoisuuttaan. (Ai ym., 2021; Knupfer ym., 2023; Xie & Madni, 2023.)

Haastattelujen ja aiemman tutkimuksen (Lee, 2011; Ostman, 2014; Twenge ym., 2019) perusteella voidaan argumentoida, että perinteinen media menettää suosiotaan nuorten keskuudessa. Taulukossa 3 on koottu aineistosta havaitut neljä alateemaa ja vaikka perinteisen median kulutus on vähäistä, sillä on tärkeä rooli yläkoululaisten ympäristötietoisuuden lisäämisessä koulun kautta. Perinteisen median rooli koettiin suuremmaksi nuoremmilla lapsilla.

Taulukko 3. Perinteisen median rooli nuorten ympäristötietoisuudessa.

Alateema	Selite	Lainaus
Käyttö vähäistä	Nuoret käyttävät perinteistä mediaa vähän.	<i>...kun musta tuntuu jotenkin et kukaan ei katso uutisia tai silleen kun sanomalehdistä lukis jotain. -9T7</i>
	Sosiaalinen media korvaa uutisten seuraamisen perinteisestä mediasta.	<i>...niin koska kaikki uutiset on tuotu TikTokiin. -9T8</i>
Perinteisen median viihdekäyttö	Perinteinen media koetaan enemmän viihteenä kuin tiedonlähteenä.	<i>...mitä mä nyt katson telkkaria on ne on jotain ohjelmia, mut en mä ehkä niissä samalla tavalla törmännyt mihinkään semmoisiin vastuullisiin juttuihin, että sitten niissä keskitytään enemmän siihen niinku silleen vihteeseen. -9T9</i>
Perinteinen media koulussa	Perinteinen media käytetään koulussa opetuksen tukena ympäristötietoisuuden lisäämiseksi.	<i>Mulle tuli ainakin mieleen, että kun on se joku Yle Areenan ohjelma missä niinku just ne menee tutustumaan sinne niinku, että missä jossain köyhimmässä maissa tehdään niitä vaatteita ja sellaisia. Niin kyllähän se niinku aika paljon avartaa sitä, että mitä ne oikeasti siellä niinku joutuu tehdä, että ne saa ne vaatteet tai jotkut muut sitten tehtyä. -7T2</i>
Merkitys nuoremmille lapsille	Perinteinen media koetaan tärkeämpänä nuoremmille lapsille.	<i>Niin ja siis ihan oikeesti. Se kaikki lähtee sieltä niinku lastenkirjoista, lastenohjelmista, koska silloin just asioista tehdään normeja. -9T2</i>
	Viihde voi toimia valistavana välineenä nuoremmille lapsille.	<i>...että jos on joku mukava ohjelma, josta sä tykkää ja että siellä on sun lemppari hahmo. Sit sä oot sillee 'Oh my god se kierrättää, et toi on niin siistiä, et mäki haluan!' -9T6</i>

Koti & vertaiset

Oppilaat korostivat kodin roolia elämäntapojen muotoutumisessa ja kokivat kodin vaikutuksen olevan huomattava, sillä elämäntavat alkavat muodostua jo varhaislapsuudessa. Nuoret antoivat suuren painoarvon kodin aikuisten tarjoamille roolimalleille, joiden nähtiin vaikuttavan pitkälle aikuisuuteen. Vahvan roolimallin vaikutusta lapsiin ja nuoriin on korostettu myös aiemmissa tutkimuksissa (Barni ym., 2013; Grønhøj & Thøgersen, 2009, 2017; Jia & Yu, 2021).

Kyl mä veikkaan, että yllättävän iso osa oli just sillee, että jos muut perheestä kierrättää ja käy paljon kirpputoreilla, niin varmaan säkin niinku hypäät siihen mukaan. -7T1

No kodistaan, joo siis kodistahan niinku se on lähtöisin perheestä, se sun ajatusmaailma, että se on niinku se ihan eka asia niin se on se alku vaikuttaja ja varmaan suurinkin elämän aikana. -9P1

Yläkoululaiset hahmottivat vanhempien ison merkityksen sen avulla, kuinka he voivat kyseenalaistaa ja vesittää muualta saadun tiedon. Kodin arvot ja roolimallit toimivat suodattimina, joiden läpi maailma ymmärretään. Nuoret keskustelivat

syvällisistä aiheista, kuten elämäntavoista ja arvoista, mieluummin vanhempiensa kuin ystäviensä kanssa. Aiheet koettiin liian syvällisiksi keskusteltaviksi vertaisten kesken. Modernin perhe-elämän haasteeksi sanoitettiin kuitenkin yhteisen ajan puute, johtuen vanhempien töistä ja sosiaalisen median käytöstä.

Ja sitten jos on erilainen perhe, niin sitten koulussa puhutaan sille lapselle niistä asioista, mutta se perhe ei oikein halua, niin sitten ei oikein voi tehdä mitään niinku se lapsi. Sillä se perhe vesittää sen koulun sanoman. -9T4

Vanhempien kanssa puhutaan enemmän silleen niinku syvällisemmin tai silleen verrattuna kavereihin. En mä puhu jonkun kaverin kanssa sillee, että "Hei syötkö kotimaista porkkanaa vai mistä Saksasta sun porukkaa tulee?" -9T7

Oppilaiden käsitys vanhempien kasvatustyylistä vahvistaa Mikeskan (2017) tutkimusryhmän meta-analyysin tuloksia. Nuoret sanoittivat, että arvoja korostava kasvatustyyli olisi tehokkain tapa edistää lasten ympäristöystävällistä käyttäytymistä. Oppilaat korostivat selkeiden rajojen asettamisen tärkeyttä, mutta myös vastuun antamista ikätason mukaisesti. He uskoivat tapojen kumulatiiviseen vaikutukseen, eli jos tiettyihin käytäntöihin on totuttu kotona, ne todennäköisesti jatkuvat myös aikuisuudessa.

...että tietää, että lapsellakin on niinku oikeuksia ja velvollisuuksia esimerkiksi liittyen tota ympäristöön. Vaikka jos on jotain kotityötä, että pitää sitten vaikka viedä roskia jonneki kierrätyspisteelle tai vastaavalle. Niin sekin voi jo vaikuttaa siihen, että sitten kun vaikka lapsi muuttaa pois kotoa, niin sitten kun on tottunut siihen, että vaikka viikoittain viedä roskia kierrätyspisteelle, niin sitten se jatkaa sitä myös vaikka kukaan ei olisi käskemässä. -7T1

Yläkoululaisten mukaan vertaisryhmillä on vaikutusta heidän tapoihinsa, erityisesti silloin, kun he viettävät aikaa yhdessä. Kuitenkin kodin vaikutus elämäntapoihin koettiin syvällisemmäksi ja pitkäaikaisemmaksi. Vertaisryhmän paine tunnistettiin, ja nuoret kokivat, että suuremmassa ryhmässä tilanne on eri kuin viettäessä aikaa yhden läheisen ystävän kanssa. Vaikka vertaisten vaikutus yksittäisissä tilanteissa voi olla merkittävä, yläkoululaiset näkivät, että elämäntapoihin kokonaisuudessaan vaikuttavat enemmän muut tekijät.

Jos taas mä oisin semmoisessa oikeastokonservatiivisessa kaveriporukassa ja joku tulisi sanomaan mulle, että mennäänkö hampurilaisille niin totta kai mä meen. Siinä on just nimenomaan noloo elää niiden sun vihreiden arvojen mukaan. -9T1

Ja kyllä mä niinku näen, että kyl mä näen, että suurin osa mun poliittisesta ja whatever arvoista on tullut nimenomaan mun kavereilta. On ihmisiä, jotka tulee niin erilaisesta perhetausta ja elämäntilanteesta, kun mitä mä oon, niin on helpompi ajatella niiden kannalta, kun oikeasti tuntee ne. -9T1

Kuinka paljon nuoret puhuvat ympäristöasioista keskenään? Osa oppilaista koki, että näistä aiheista keskustellaan, mutta jotkut eivät välttämättä uskalla ilmaista mielipidettään kaveriporukassa tai muussa vertaisryhmässä. Suuressa ryhmässä mielipiteen ilmaiseminen voi olla haastavaa, koska nuoret eivät halua ottaa riskiä, että

heidän näkemyksensä ei sovi ryhmän normiin. Tämä ilmiö korostaa, että nuorten keskustelut ympäristöasioista riippuvat ihmissuhteen syvyydestä. Mitä syvällisempi suhde, sitä syvällisemmät keskustelut. Oppilaiden mukaan ympäristöasiat eivät ole tavallisia vapaa-ajan keskustelunaiheita.

...mä tiedän et on niitaki, jotka ei ehkä välttämättä kyllä uskalla olla erimieltä. Ja sitten se mun mielestä myös riippuisi siitä kaverista. Onko se, kuinka luotettava, kuinka paljon sä pystyt jutella sen kaa. -9P2

En mä en mä ehkä jaksaisi keskustella silleen niinku vapaa-ajalla silleen et ihan vapaaehtoisesti jostain: "Miten sä kierrätät sun maitopurkit?" -9T7

Nuorten keskuudessa kestäväällä kuluttamisella on jonkinlainen asema. Lisäkysymysten avulla ilmeni, että nuorten näkemyksen mukaan kirpputoreilla asioiminen ja kierrätysvaatteiden käyttö ovat nykyään merkittävästi hyväksytympiä kuin aikaisemmin. Vaikka ympäristöasiat eivät ole merkittävässä roolissa yläkoululaisten arkikeskusteluissa, ympäristötietoisuudella on silti havaittavissa oleva vaikutus heidän elämässään.

Aineiston löydökset eivät täysin vastaa aiempia tutkimuksia (Caniëls ym., 2021; Collado ym., 2017, 2019; Lee, 2010), vaikka se tukee ajatusta ystävien vaikutuksesta, mutta ei yhtä voimakkaasti. Huomionarvoista on, että viitatut tutkimukset eivät käsittele konkreettisia kulutuspäätöksiä. Sen sijaan aineisto tukee Zhangin ym. (2023) havaintoja, joiden mukaan ihmissuhteiden laadulla on merkittävä vaikutus ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen ja ympäristötietoisuuteen.

Taulukkoon 4 on tiivistetty tämän osion tulokset ja havainnollistaa kodin ja vertaisten erilaiset vaikutusmekanismit sekä näiden mekanismien tehokkuuden. Sekä tutkimuskirjallisuus, että aineisto korostaa roolimallien merkitystä elämäntapojen muotoutumisessa. Vaikka roolimallit siirtyvät nuoruudessa vanhemmista ystäviin, vanhempien mallioppimisen syvällinen vaikutus säilyy. Aineisto osoittaa, että teoilla, erityisesti vanhempien toiminnalla, on suurempi vaikutus kuin sanoilla.

Taulukko 4. Yhteenvedo ja vertailu kodin ja vertaisten roolista ympäristötietoisuudessa.

Vaikutusulottuvuus	Kodin vaikutus	Vertaisten vaikutus
Roolimallit	Vanhemmat toimivat merkittävänä roolimalleina, joiden elämäntavat muokkaavat nuorten käyttäytymistä pitkäaikaisesti.	Ystävien käyttäytymisellä ja arvoilla on vaikutusta, mutta se riippuu paljon ihmissuhteen syvyydestä ja on hyvin tilannesidonnaista.
Käyttäytyminen	Kodin arvot ja tavat muokkaavat nuorten käyttäytymistä vahvasti, ja vanhemmat voivat kumota tai vahvistaa muualta saadun informaation.	Vertaisten vaikutus voi olla merkittävä yksittäisissä tilanteissa, mutta ei välttämättä pitkäaikaisissa elämäntavoissa.
Keskustelut	Vanhempien kanssa käydään syvällisiä keskusteluja, jotka vaikuttavat nuorten ajatusmaailmaan ja arvoihin.	Ystävien kanssa keskustelut ympäristöasioista ovat harvinaisempia ja keskustelu yleisesti pinnallisempaa.
Kasvatus	Arvovaltainen kasvatustyyli, jossa on selkeät rajat ja vastuuta, koetaan tehokkaaksi ympäristöystävällisen käyttäytymisen edistämiseksi.	Ystävät voivat inspiroida esimerkiksi uusien ympäristöystävällisten tapojen kokeilua.
Ympäristötietoisuus	Kodin vaikutus näkyy pitkäaikaisena ympäristöystävällisen käyttäytymisen omaksumisena.	Vertaisten vaikutus ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen riippuu ryhmän arvoista, käytännöistä ja on hyvin tilannesidonnaista.
Esimerkit	Vanhempien esimerkillä on pysyvä vaikutus nuorten elämäntapoihin.	Ystävät voivat antaa positiivisia esimerkkejä, mutta niiden vaikutus on tilannekohtaista.
Haasteet	Vanhempien kiireinen elämäntapa ja ajanpuute voivat vaikeuttaa vaikutuksen toteutumista.	Ystäväpiirin paine voi ajoittain vaikuttaa voimakkaasti nuoren päätöksiin.
Sosiaalinen hyväksyntä	Perhe voi tukea ympäristöystävällisiä käytäntöjä tekemällä niistä normin kotona.	Ystäväpiirin monimuotoisuus voi rikastuttaa nuorten ajattelua ja avartaa näkökulmia.

Koulu

Aineistossa ilmeni neljä kouluun liittyvää alateemaa: koulun rooli tietoisuuden lisääjänä, koulu keskustelufoorumina, opetuksen kritiikki ja kehitysehdotukset opetukseen. Oppilaiden mielestä opettajien ja koulun tehtävä ei ole toimia yhden totuuden kertojina, vaan edistää kriittistä ajattelua. He ymmärsivät tietoisuuden, vapauden ja valintojen välisen yhteyden ja korostivat tiedon merkitystä omien johtopäätösten ja elämäntapojen muovaamisessa. Oppilaat toivoivat, että tietoisuuden lisäämisen ohella koulu painottaisi kriittisen ajattelun merkitystä uuden tiedon omaksumisessa.

No koululla on se vaikutus, että se millä tavalla ne opettaa, sen asian niin sillä on aikamoinen vaikutus myös siihen oppilaan ajattelumaailmaan. Että, jos ne opettaa sen, että kestävä kulutus on hyvä asia, niin se on todennäköistä, että se oppilaskin ajattelee, että se on hyvä asia, että pitää säästää nykyisiä luonnonvaroja, että tulevaisuudessa niitä olisi vielä. -9P2

Ehkä tätä pitäisi lisätä silleen, koska kuitenkin pitää olla myös se vapaus tehdä itse omat valinnat. -7P2

Oppilaiden näkemyksissä koulu ei ensisijaisesti hahmottunut tiedon yksisuuntaisena välittäjänä. Sen sijaan koululle annettiin merkittävä rooli yhteisöllisyyden edistäjänä. Nuoret kuvailivat koulua keskustelufoorumina, jossa he voivat vaihtaa ajatuksia, kuulla erilaisia näkökulmia ja reflektoida omia käsityksiään vertaistensa ja luotettavien aikuisten kanssa.

On meillä siellä ollut jonkun verran tota (kestävää kuluttamista), mutta on siinäkin jonkun verran oppinut uutta, mutta ei mitenkään hirveen iso osa. Että ainut, mikä koulussa on esimerkiksi, että täällä on niinku muitaki ihmisiä, joiden kanssa voi niinku miettiä ja jutella, että mitä muut on mieltä asiasta?
-7P1

Oppilaiden mukaan kotitalouden opetuksessa korostui tasapainoinen lähestymistapa, jossa pienilläkin muutoksilla nähtiin olevan merkittävä vaikutus. Seitsemännän luokan oppilaat muistivat hyvin kotitalouden tunneilla käsitellyt kestävyysaiheet. Lisäksi ilmastonmuutos oli jäänyt mieleen maantiedon tunneilta. Useissa oppiaineissa, kuten kotitaloudessa, maantiedossa ja käsityössä, käytettiin opetusvideoita ja dokumentteja, joita oppilaat pitivät hyödyllisinä ja avartavina.

Köksä on ehkä opettanut sille niinku kestävän kulutuksen just hyvin, että sitä ei tarvitse ihan ylivetää vaan että sen voisi yleensä sopivissa määrin. -7P2

... ja sitten maantiedossakin meillä just oli ilmastonmuutoksesta. -7T1

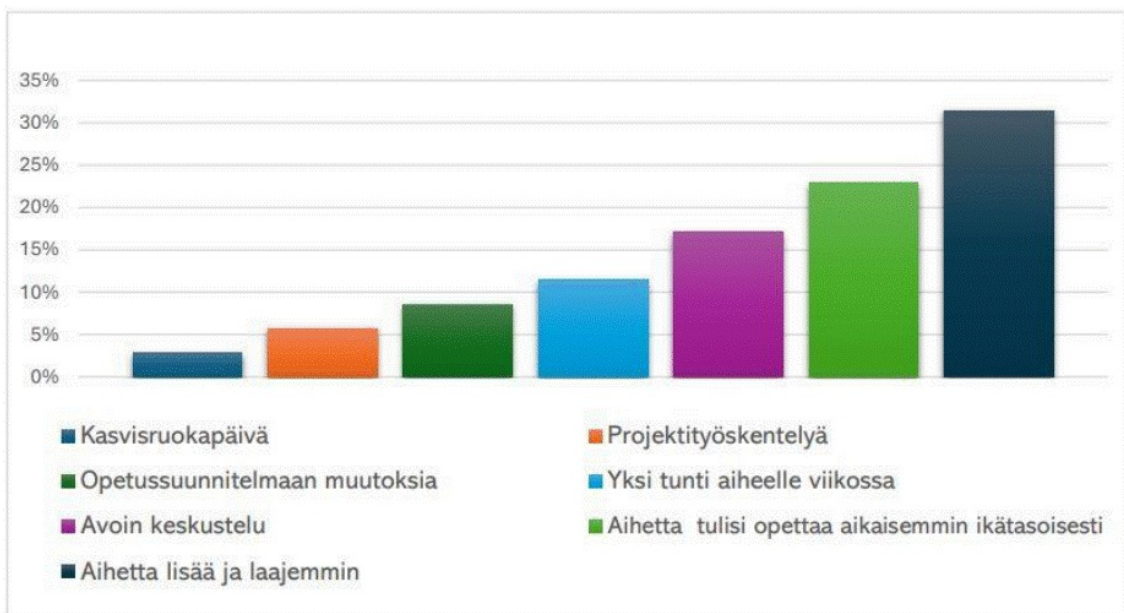
Aineisto vahvistaa aiempien tutkimusten havaintoja, tuoden esiin samankaltaisia haasteita, joita Brazier (2014) havaitsi lähes vuosikymmen sitten Isossa-Britanniassa. Opetussuunnitelman joustavuus, vaikka hyödyllinen, aiheuttaa vaihtelua opetuksen laadussa ja laajuudessa opettajan ja koulun mukaan. Aiemmat tutkimukset (Brazier, 2014; Geng ym., 2017; Kazmierczak-Piwko ym., 2022) ovat korostaneet koulutuksen kehittämisen tarpeellisuutta tällä erityisalueella.

Haastatteluissa oppilaat esittivät kehityskohteita ja -ideoita koulun toimintaan liittyen. Kritiikki tiivistyy kahteen pääkohtaan: teot ja aika. He kokevat, että opetuksessa ei ole tarpeeksi aikaa muuttaa tietä käytännön toimiksi ja että ulkoa oppiminen vie liikaa aikaa, jättäen vähän tilaa tiedon soveltamiseen, dialogille ja syvälliselle pohdinnalle. Tämä johtaa pinnalliseen oppimiseen, joka nähdään vain kokeisiin tarvittavana muistisääntönä ilman todellista vaikutusta elämäntapoihin. Nuoret toivovat enemmän aikaa syvälliselle ajattelulle ja laajempaa käsittelyä ympäristöteemoissa.

Se on vähän silleen ulkoa opeteltua. Koska koulussa ajatellaan? Nyt vaan mennään ja opiskellaan ulkoa. -9T7

Mut sitten kun se (opetus) on vuodesta toiseen sitä samaa ja kukaan ei koulussa oikeastaan kerro miksi.... Koulun tulisi vastata, että miksi ja miten me voidaan niitä ja tiedätkö mitä tapahtuu, jos mä teen näin tai näin? -9T2

Kuvio 2. Toiveet opetuksessa.

Kuten kuvio 2 voidaan nähdä, aineistosta ilmenee oppilaiden selkeä toive lisätä ympäristöön ja kestävytyteen liittyvää opetusta. Oppilaat painottivat aidon dialogin merkitystä ja pitivät aihetta erittäin tärkeänä. He toivoivat, että ympäristöasioita käsiteltäisiin jo varhaisessa vaiheessa, kuitenkin ikätasoon sopivalla tavalla. Heidän mukaansa koulun tulisi lisätä ympäristötietoisuutta ilman pakottamista tiettyyn muottiin, antaen nuorille tilaa muodostaa omat näkemyksensä ja elämäntapansa. Oppilaat näkivät opettajan roolin merkittävänä ja toivoivat opettajilta rohkeampia otteita ympäristöasioiden opetuksessa.

Enemmän sanoisin, että sillä asiasta puhuminen pitäisi aloittaa sellain suht nuorena vaik tyylillä jo ykkösellä. Mun mielestä säästettäisiin niinku yks tunti kokonaan ilmastonmuutoksen niinku käsittelyyn, koska sillei tai honnestly, mut toisaalta opettajan valinta. -7T5

Joo ja nimenomaan motivaatiota pitää lisätä, että mieluummin positiivisen kuin sen ahdistuksen ja pelon kautta. -9T4

Oppilaat odottavat lisää opetusta ympäristöasioista, mutta samalla haluavat, että tietoisuuden lisääminen ei tapahdu ahdistusta tai pelkoa lietsomalla. Nuoret toivovat opetuksen säilyvän neutraalina ja informatiivisena. He korostavat, että opettajien tulisi tarjota enemmän tietoa ja laajempaa taustoitusta yläkoululaisille. Nuoret kokevat, että yläkoulun opetus ei ole edennyt alakoulun tasolta tarpeeksi.

Luonto

Luonnon merkitys ympäristöasenteisiin on sinänsä itsestäänselvyys. Siksi onkin yllättävää, että luonnon merkitystä on käsitelty tutkimuksessa niukasti.

Aineistosta nousi esiin kaksi keskeistä alateemaa luonnon läheisyyden vaikutuksesta yläkoululaisten ympäristötietoisuuteen ja ympäris-

tönsuojeluhaluuteen. Ensinnäkin luonto tarjosi konkreettisen esimerkin ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja saattoi siten motivoida ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen. Toiseksi nuoret hahmottivat luontosuhteen vaikutuksen yksilön toimintaan, erityisesti kulutus päätösten kautta, edistäen halua suojella ympäristöä.

Nuoret kertoivat esimerkein, että läheinen tai säännöllinen kosketus luontoon parantaa ympäristöasenteita ja elämäntapoja. Luonto toimii ihmisen toiminnan peilinä, tarjoten konkreettisia esimerkkejä, kuten avohakkuiden vaikutukset. Useat yläkoululaiset korostivat puhtaan luonnon merkitystä ja sen arvon ymmärtämistä. Heidän mukaansa erilaiset harrastukset, kuten partio, ovat tärkeitä ympäristötietoisuuden kasvattamisessa.

...jos asut metsän vieressä ja sitten sul saattaa olla iha eri motivaatio. -7P3

...just se partio, niin siellä mäkin oon itse ollut, niin siellä puhutaan paljon tuollaisista asioista...-7T1

Sitä ehkä niinku arvostaa vähä enemmän. -8T3

Havainnot tukevat aiempia tutkimustuloksia (Barrera-Hernández ym., 2020; Ernst & Burcak, 2019), jotka osoittavat selkeän yhteyden lasten luontosuhteen ja kestävän käyttäytymisen välillä. Yläkoululaisten näkemys, jonka mukaan luonnossa tapahtuva harrastustoiminta voi edistää ympäristötietoisuutta ja kestävää käyttäytymistä, on linjassa Hooverin (2020) havaintojen kanssa: yläkoululaiset näkivät luonnon läheisyyden ja kestävien elämäntapojen välillä selkeän yhteyden.

Nuoret keskustelivat luontosuhteen tarjoamista näkökulmista kestäväan kuluttamiseen ja elämäntapaan, korostaen asuinpaikan ja luonnon merkitystä ajatusmaailman ja elämäntapojen muokkaamisessa. He myös huomioivat ristiriidan asuinpaikan ja kestävän elämäntavan välillä, mainiten, että vihreitä arvoja kannattavat ihmiset asuvat yleensä kaupungeissa, joissa julkinen liikenne helpottaa kestäväan elämää.

Mäkin just veikkaan, että jos on niinku joku sellainen, joka vaikka kasvaa jossain ihan keskel vaikka Helsingin keskustaa, niin kyllä se niinku ajattelee ympäristöstä varmaan ihan eri tavalla, miten joku kuka on just vaikka kasvanut, jossain missä on niinku paljon just metsään ympärillä. -7T2

... Helsingin keskustassa missä niitä julkisia kulkuneuvoja menee jatkuvasti, niin on tosi helppoo sanoa, että kukaan ja mä en tarvii autoo. Mut koitappa niillä sporilla sit liikkua vaikka Keski-Suomessa... -9T2

Taulukko 5 tiivistää yläkoululaisten kokemukset luonnon läheisyyden konkreettisista esimerkeistä, jotka motivoivat ympäristöystävällistä käyttäytymistä ja vaikuttavat kulutus päätöksiin. Nuorten näkemyksissä korostuu luonnon kasvatuksellinen merkitys (Hoover, 2020) sekä alueelliset haasteet kestävän elämäntavan edistämisessä. Nuorten käsitys luontosuhteen tärkeydestä ympäristöystävällisen käyttäytymisen ja ympäristötietoisuuden kehittämisessä tukee aiempia tutkimustuloksia (Sihvonen ym., 2024; Vesterinen, 2024).

Taulukko 5. Luontosuhde ja ympäristötietoisuus.

Teema	Havainnot ja esimerkit	Merkitys
Luonnon läheisyyden kokemukset	Nuoret raportoivat, että läheinen tai säännöllinen kontakti luontoon parantaa ympäristötietoisuutta ja muokkaa elämäntapoja positiivisesti.	Korostaa luontosuhteen syvällistä roolia ympäristötietoisuuden herättämisessä ja käyttäytymisen muokkaamisessa.
Luonto kasvatuksellisenä ympäristönä	Luonnossa tapahtuva kasvatus tai harrastustoiminta, kuten partio, lisää ympäristöasioiden tuntemusta ja arvostusta konkreettisella tavalla.	Esittää luonnon käytön osana ympäristökasvatusta merkittävänä keinona lisätä kestävästä kehityksen asenteita.
Alueelliset erot ympäristöasenteissa	Asuinpaikka vaikuttaa vahvasti siihen, miten nuoret suhtautuvat ympäristönsuojeluun; kaupunkialueilla on erilaiset edellytykset kestäväan elämään verrattuna maaseutuun.	Tuo esiin tarpeen ymmärtää alueellisia ja kulttuurisia tekijöitä kestäväan elämäntavan edistämisessä.

Yhteenveto & johtopäätelmät

Tämä tutkimus käsitteli yläkoululaisten käsityksiä kestäväan kuluttamiseen vaikuttavista tekijöistä. Sosiaalinen media nousi esiin merkittävimpana vaikuttajana ympäristötietoisuuden lisäämisessä, kun taas perinteisellä medialla ei koettu olevan suurta vaikutusta. Koulun rooli nähtiin keskeisenä, erityisesti kotitalouden ja maantiedon opetuksen kautta, mutta koulun opetusrakenteita kritisoitiin ulkoa oppimisen korostamisesta ja opetuksen nopeatempoisuudesta. Oppilaat ehdottivat enemmän dialogia, projektimuotoista opetusta ja kasvisruokapäiviä. Kodin vaikutus keskittyi suurempiin elämäntapoihin, kun taas vertaisten vaikutus oli hetkellistä. Nuoret korostivat luonnon läheisyyden merkitystä ja painottivat ympäristötietoisuuden huomioimista kaikissa yhteyksissä. Koulu ja sosiaalinen media nähtiin parhaimpina välineinä ympäristötietoisuuden edistämisessä.

Aineistomme vahvistaa aiempia tutkimustuloksia (Ai ym., 2021; Knupfer ym., 2023; Tuominen ym., 2023) sosiaalisen median merkittävästä roolista nuorten elämässä. Havainto oppilaiden näkemyksestä sosiaalisesta mediasta kaksisuuntaisena kanavana yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on mielenkiintoinen ja ansaitsee perusteellisempaa tarkastelua. Arvelemme, että kouluympäristön osallistavat käytännöt, kuten oppilaskuntatoiminta, projektit ja osallisuus opettajarekrytoinneissa saavat tukea tätä kokemusta. Lisäksi koulussa hyödynnetään tulevaisuusverstasta (Jungk & Müllert, 1987), joka on osoittautunut aikaisemmissa tutkimuksissa tehokkaaksi keinoksi vahvistaa kouludemokratiaa (Tujula, 2022) ja tukea nuorten ilmastokasvatusta (Schrot ym., 2021). Koulun osallistavat rakenteet näyttävät vahvistavan oppilaiden aktiivista toimijuutta ja edistävän heidän kehittymistään kuluttajakansalaisina.

Kyseinen havainto sosiaalisen median kaksisuuntaisuudesta vahvistaa käänteisen kulutussosialisaation prosessia (Sharma, 2018) ja osoittaa sen ulottuvan myös sosiaaliseen mediaan. Tässä yhteydessä nuoret eivät ole pelkästään kulutussosialisaation passiivisia kohteita, vaan kykenevät toimimaan aktiivisina sosialisaatioagentteina, vaikuttaen vertaisryhmiinsä sekä laajempiin kulutuskäytäntöihin ja ympäristötietoisuuteen.

Aiemman tutkimuksen mukaan kodin (Barni ym., 2013; Grønhøj & Thøgersen, 2009, 2017; Jia & Yu, 2021) ja vertaisten (Lee, 2010; Collado ym., 2019; Caniels ym., 2021) vaikutus korostuu erityisesti murrosiässä. Artikkelimme täsmensi näitä havaintoja. Vertaisten vaikutus oli merkittävä, mutta sidoksissa sosiaaliseen kontekstiin, eivätkä kestävään elämäntapaan liittyvät asiat olleet yläkoululaisten mielestä arkisia puheenaiheita.

Aineiston analyysi herättää kysymyksen siitä, miksi oppilaat eivät ilmaisseet kapinaa vanhempia kohtaan. Kapina vanhempia kohtaan on kuitenkin osa ihmisten kehitystä. Murrosikä ja siihen liittyvä kapina vaihtelee kuitenkin paljon yksilöistä toiseen. Tutkimukseen vapaaehtoisesti osallistuneet nuoret ovat todennäköisesti jo valmiiksi monella tapaa aktiivisia ja koulumyönteisiä, eikä heillä ole ylipäättäen erityistä murrosiän kapinaa. Lisäksi, jos ystäväpiiri on sosioekonomisesti samankaltainen, vanhempien ja nuorten näkemykset voivat olla yhteneväisiä. Tutkimuskirjallisuus tukee havaintoa, että vanhempien vaikutus voi olla merkittävämpi kuin vertaisten tietyissä konteksteissa, kuten nettiriippuvuuden hallinnassa (Soh ym., 2018) tai urheiluharrastuksen jatkamisessa (Atkins ym., 2013; Keegan ym., 2010). Tämä viittaa siihen, että sosiaalisten toimijoiden vaikutus on konteksti- ja asiasidonnaista.

Tutkimus vahvisti kansainvälisten tutkimusten (Brazier, 2014; Geng ym., 2017; Kazmierczak-Piwko ym., 2022) havainnot: yläkoululaisten mukaan koulutuksessa on parannettavaa, vaikka he myös arvostavat koulussa oppimaansa. Tästä huolimatta aineistossa koulun vaikutus ympäristötietoisuuteen oli positiivisempi kuin mitä olisi voinut aiemman kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella olettaa.

Tulokset osoittavat tarpeen lisätä kuluttajakasvatukseen liittyvää opetusta osana eri oppianeita. Oppilaat muistivat selkeästi kotitalousopetuksen kestävyys- ja kulutusteemat, mutta muiden oppiaineiden, kuten kuluttajakasvatukselle otollisen yhteiskuntaopin, sisällöt jäivät vähälle huomiolle. Oppilaat eivät nimittäin juurikaan maininneet oppiaineiden sisällöistä, kuten yhteiskuntaopista, joka olisi erityisen otollinen kuluttajakasvatukselle. Tämä havainnollistaa Brazierin (2014) esittämän ongelman: opetussuunnitelman vapaus voi johtaa opetuksen sisällön ja tason vaihteluun koulujen ja opettajien välillä. Herää kysymys, miksi kotitalousopetus korostuu oppilaiden puheissa, mutta yhteiskuntaopin sisältö jää vähäiseksi, ja voisiko tulevassa opetussuunnitelmassa painottaa kulutuskasvatusta enemmän?

Yksi syy oppilaiden painotukseen kotitalouden opetuksen sisällöissä muihin oppiaineisiin verrattuna voi liittyä kotitaloustieteen pitkään kestävyyspainotteiseen tutkimusperinteeseen (Pollari, 2022a). Esimerkiksi Pollari (2022b) osoittaa, että kotitalouden oppimateriaaleissa käsitellään kestävää ruokakasvatusta laajemmin kuin biologian tai maantiedon oppimateriaaleissa, vaikka kestävyys sisältyy myös näiden aineiden opetussuunnitelmiin. Aineistomme viittaa siihen, että kotitalouden oppimateriaalit saattavat sisältää enemmän kestävyysteemoja tai olla helpommin opettajien saatavilla, mikä voi selittää sen korostumista tutkimuksessamme. Muiden oppiaineiden oppimateriaalien päivittäminen kestävyysnäkökulmasta voisi edistää laadukkaampaa kestävyyskasvatusta peruskoulussa, vastaten myös haastateltujen oppilaiden toiveisiin kestävyysteemaisten opetussisältöjen lisäämisestä.

Haastattelut oppilaat kokevat koulun oppimisympäristön ja -rakenteet haasteellisiksi tiedon syvässä omaksumisessa ja toiminnallisessa soveltamisessa. He toivovat enemmän tilaa dialogille ja pohdiskelulle, mutta nykyiset suorituskeskeiset ja nopeatempoiset koulurakenteet eivät heidän mielestään tarjoa tähän mahdollisuuksia. Tämä herättää kysymyksen, onko nykyinen koulujärjestelmä liian kiireinen ja suorituskeskeinen? Lisäksi oppilaat toivoivat lisää ympäristöaiheista opetusta keskustelemaan sävyyn. Vaikka aineisto sai pohtimaan peruskoulun rakenteita kriittisesti, on positiivista, että oppilailla on vahvat kriittiset ja medialukutaidot, mikä saattaa olla sekä koulun että heidän oman ansionsa tulosta. Tutkimuksemme vahvistaa aikaisempia havaintoja, joissa opettajat kokevat opetussuunnitelman liian laajaksi (Pajari & Harmoinen, 2019). Tutkimuksen aineisto viittaa lisäksi siihen, että opettajien kokema rakenteellinen kiire välittyy oppilaille.

Tämän ohella tutkimuksemme tulokset vahvistavat aiempia havaintoja, jotka korostavat luontoyhteyden keskeistä merkitystä nuorten ympäristötietoisuuden kehittämisessä, erityisesti ympäristöystävällisten asenteiden ja käyttäytymismallien muotoutumisessa (Barrera-Hernández ym., 2020; Ernst & Burcak, 2019). Yläkoululaisten havainnot luonnon konkreettisista esimerkeistä, kuten avohakkuista, korostavat luonnon roolia ilmastonmuutoksen ja luontokadon vaikutusten ymmärtämisessä (Liu & Green, 2024; Stehl ym., 2024). Tutkimuksemme havainnot tukevat Vesterisen (2024) ja Sihvonen ym. (2024) suosituksia pitkäjänteisen ja luonnonläheisen ympäristökasvatuksen tarpeellisuudesta, korostaen tarvetta sisällyttää luontokokemuksia koulutukseen kaikilla tasoilla, varhaiskasvatuksesta peruskoulun loppuun asti.

Tutkimuksemme laajentaa kuluttajasosialisaation viitekehystä huomioimaan nuorten aktiivisen roolin ja heidän ympäristönsä moniulotteisen vuorovaikutuksen, mikä rikastuttaa käsitystämme kuluttajasosialisaatiosta ja sen dynaamisuudesta. Wardin (1974) teorian perinteinen keskittyminen median, vanhempien ja vertaisten rooliin laajenee aineistomme perusteella sisältämään sosiaalisen median, koulun ja luonnon erityisinä sosiaalistajina.

Sosiaalisen median kautta tapahtuva vaikutus korostaa nuorten kykyä toimia sekä vastaanottajina että aktiivisina toimijoina kestävän kulutuksen edistämiseksi. Kestävän elämäntavan kehittämisessä vertaisilla näyttää olevan kontekstisidonnainen rooli, kun taas vanhempien merkitys korostuu, sillä ympäristösuhde ja kulutustottumukset alkavat muotoutua jo varhaislapsuudessa. Koulun rooli korostuu oppimisympäristönä, jossa ympäristökasvatus sekä dialogia ja toiminnallisuutta edistävät menetelmät tukevat nuorten ympäristötietoisuuden kehittymistä. Luonnon merkitys oppimisympäristönä puolestaan vahvistaa konkreettisten kokemusten vaikutusta ympäristötietoisuuden syventämiseen.

Havaintomme laajentavat Wardin (1974) teoriaa huomioimaan nuorten ja heidän ympäristönsä moniulotteisen vuorovaikutuksen. Tämä syventää ymmärrystämme kuluttajasosialisaation dynamiikasta.

Tutkimuksen luotettavuus, rajoitteet ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksessa esiintyvät vinoumat johtuvat kahdesta keskeisestä tekijästä. Ensinnäkin tutkimusaineisto kerättiin koulusta, joka sijaitsee alueella, jossa on vähän kunnan vuokra-asuntoja, mikä saattaa vääristää oppilaiden sosioekonomista taustaa. Toiseksi vapaaehtoisuuteen perustuva osallistuminen voi houkuttaa mukaan erityisesti oppilaita, jotka ovat jo valmiiksi kiinnostuneita tutkimuksen aihepiiristä, mikä vaikuttaa aineiston edustavuuteen.

Lisäksi tutkimuksen rajoitteisiin kuuluu suhteellisen pieni otoskoko, sillä tutkimukseen osallistui vain 28 oppilasta yhdestä Etelä-Suomen koulusta. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ole empiirinen yleistettävyyys, vaan teoreettinen yleistäminen. Mikäli tulosten empiiristä yleistettävyyttä halutaan arvioida, laajempi kyselytutkimus voisi tarjota siihen tarvittavaa aineistoa.

Aineistonkeruumenetelmässä on huomioitava ryhmähaastattelujen aikana mahdollisesti syntyvä puolueellisuus, joka voi johtua vertaisten paineesta. Vaikka oppilaille tarjottiin mahdollisuus täydentää vastauksiaan jälkikäteen, kukaan ei hyödyntänyt tätä vaihtoehtoa. Tämän ohella haastattelurungon pilotointi vanhemmalla henkilöllä saattoi vaikuttaa kysymysten relevanssiin tutkimuskohderyhmän näkökulmasta. Aineistonkeruun aikaan järjestetyt eduskuntavaalit saattoivat myös lisätä nuorten altistumista ympäristöaiheisille poliittisille mainoksille sosiaalisessa mediassa ja televisiossa. Vaikka tämä voi jossain määrin heijastua aineistossa, sen arvioitiin vaikuttavan vain vähäisesti aineiston laatuun tai tulkintaan.

Tulevassa tutkimuksessa olisi suositeltavaa yhdistää määrällistä ja laadullista aineistoa, jotta nuorten kestävästä kulutuksesta koskevien löydösten luotettavuutta ja sovellettavuutta voitaisiin parantaa. Tämän ohella olisi tärkeää syventää tutkimusta vertaisten ja vanhempien vaikutuksesta nuorten ympäristökäyttäytymiseen. Onko kyseessä todella aihe, joka ei herätä vastarintaa, vai liittyykö tämä havainto vain tämän tutkimuksen rajoitteisiin? Samalla tulisi tutkia, ovatko vertaisten ja vanhempien vaikutusmekanismit niin erilaisia, että ne eivät kilpaile keskenään ympäristötietoisuuteen liittyvissä teemoissa.

Toiseksi nuorten käsitys omasta aktiivisesta toimijuudestaan ja koulun osallistavista rakenteista viittaa tarpeeseen jatkotutkimukselle. Aineistomme osoittaa, että konkreettisilla osallistamisen rakenteilla voi olla vaikutusta oppilaiden käsitykseen omasta vaikutusmahdollisuudestaan, jolloin he näkevät itsensä vaikuttajina eivätkä pelkästään vaikutuskohteina. Jatkotutkimus voisi selvittää, eroaako oppilaiden kokemus aktiivisesta toimijuudesta kouluissa, joissa on vakiintuneita osallistamisen rakenteita, kuten tulevaisuusverstaas, verrattuna kouluihin, joissa tämänkaltaisia rakenteita ei ole. Tämän avulla voitaisiin selvittää, miten osallistamisen rakenteet ja osallisuuden kokemus muovaavat nuorten käsitystä omasta yhteiskunnallisesta vaikuttamisestaan, esimerkiksi kuluttajakansalaisuuden kautta.

Kolmanneksi jatkotutkimuksessa olisi hyödyllistä tarkastella nuorten ympäristöasenteita ja -käyttäytymistä ulkoilma-aktiiviteettien yhteydessä yhdistäen määrällisiä ja laadullisia menetelmiä. Aineistomme osoitti, että partio voi edistää ympäristötietoisuutta ja luontoa arvostavaa asennetta, mikä tukee Hooverin (2020) havaintoja ulkoilma-aktiiviteettien merkityksestä ympäristösosialisaatiossa. Ilmiön syvällisempi tarkastelu voisi perustua Hooverin (2020) luokitteluun, jossa ulkoilma-aktiiviteetit jaotellaan luontoa arvostaviin, kuluttaviin (consuming) ja hyväksikäytettäviin (abusive) aktiiviteetteihin. Tämä näkökulma auttaisi ymmärtämään, miten eri luontokokemukset muovaavat nuorten ympäristötietoisuutta ja kestävästä kulutuskäyttäytymistä.

Neljänneksi sosiaalisen median vaikutusta nuorten ympäristöasenteiden vahvistamisessa olisi syytä tutkia tarkemmin. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi tarkastelemalla suomalaisia sosiaalisen median vaikuttajien tuottamaa ympäristötietoisuutta edistävää sisältöä ja mittaamalla nuorten ympäristötietoisuutta ennen ja jälkeen sisällölle altistumisen. Lopuksi olisi hyödyllistä tarkastella opetuksen roolia, erityisesti opettajien näkemyksiä kulutuskasvatuksesta ja sen haasteista. Tämä auttaa muodostamaan kokonaisvaltaisemman kuvan nykyisistä haasteista ja mahdollisista muutostarpeista opetussuunnitelmassa sekä mahdollisesti jopa laajemmin peruskoulun rakenteissa.

Lähteet

- Ai, P., Li, W., & Yang, W. (2021). Adolescents' Social Media Use and Their Voluntary Garbage Sorting Intention: A Sequential Mediation Model. *International journal of environmental research and public health*, 18(15), 8119. <https://doi.org/10.3390/ijerph18158119>
- Alves de Castro, C., O'Reilly, I., & Carthy, A. (2022). The Role of Influencers in Adolescents' Consumer Decision-Making Process: A Sustainability Approach. *Critical Letters in Economics & Finance*, 1, 31. <https://doi.org/10.21427/azb6-zn63>
- Andersson, E., & Öhman, J. (2017). Young people's conversations about environmental and sustainability issues in social media. *Environmental education research*, 23(4), 465–485. <https://doi.org/10.1080/13504622.2016.1149551>
- Atkins, M. R., Johnson, D. M., Force, E. C., & Petrie, T. A. (2013). "Do I still want to play?" Parents' and peers' influences on girls' continuation in sport. *Journal of Sport Behavior*, 36(4), 329.
- Balcarová, T., Pokorná, J., & Pilař, L. (2014). The influence of children on the parents buying behavior: Food Purchase in the Czech republic. *AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics*, 6(2), 11–19.
- Bandura, A., & Cherry, L. (2020). Enlisting the Power of Youth for Climate Change. *The American psychologist*, 75(7), 945–951. <https://doi.org/10.1037/amp0000512>
- Barni, D., Alfieri, S., Marta, E., & Rosnati, R. (2013). Overall and unique similarities between parents' values and adolescent or emerging adult children's values. *Journal of adolescence*, 36, 1135–1141. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.09.002>
- Barrera-Hernández, L. F., Sotelo-Castillo, M. A., Echeverría-Castro, S. B., & Tapia-Fonllem, C. O. (2020). Connectedness to Nature: Its Impact on Sustainable Behaviors and Happiness in Children. *Frontiers in psychology*, 11, 276–276. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00276>
- Bartolj, T., Murovec, N., & Slabe-Erker, R. (2018). Development of a Household Sustainable Consumption Index and Its Application to EU-28. *Sustainable Development*, 26(1), 34–50. <https://doi.org/10.1002/sd.1689>

- Bergman, B. G. (2016). Assessing impacts of locally designed environmental education projects on students' environmental attitudes, awareness, and intention to act. *Environmental Education Research*, 22(4), 480–503. <https://doi.org/10.1080/13504622.2014.999225>
- Brazier, R. J. (2014). How Education Can Be Used to Improve Sustainability Knowledge and Thinking Among Teenagers. *Australian Journal of Environmental Education*, 30(2), 280–282. <https://doi.org/10.1017/aee.2015.17>
- Brown, K. (2019). Ethical Consumption. Teoksessa F. F. Wherry & I. Woodward (Toim.), *The Oxford Handbook of Consumption* (ss. 542–559). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190695583.013.11>
- Caniëls, M. C. J., Lambrechts, W., Platje, J. (Joost), Motylska-Kuźma, A., & Fortuński, B. (2021). Impressing my friends: The role of social value in green purchasing attitude for youthful consumers. *Journal of cleaner production*, 303, 126993. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126993>
- Collado, S., Evans, G. W., & Sorrel, M. A. (2017). The role of parents and best friends in children's pro-environmentalism: Differences according to age and gender. *Journal of Environmental Psychology*, 54, 27–37. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.09.007>
- Collado, S., Staats, H., & Sancho, P. (2019). Normative Influences on Adolescents' Self-Reported Pro-Environmental Behaviors: The Role of Parents and Friends. *Environment and behavior*, 51(3), 288–314. <https://doi.org/10.1177/0013916517744591>
- Delmas, M. A., Giottonini, P., & Teng, G. (2024). Adolescents as energy conservation stewards. *Sustainable Environment*, 10(1). <https://doi.org/10.1080/27658511.2024.2408926>
- Ernst, J., & Burcak, F. (2019). Young children's contributions to sustainability: The influence of nature play on curiosity, executive function skills, creative thinking, and resilience. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 11(15), 4212. <https://doi.org/10.3390/su11154212>
- Esther, G.-G., Albareda-Tiana, S., Solis-Espallargas, C., & Jiménez Fontana, R. (2022). Transformative Education for Sustainable Consumption. *Trends in Higher Education*, 1, 1–15. <https://doi.org/10.3390/higheredu1010001>
- Fien, J., Neil, C., & Bentley, M. (2008). Youth Can Lead the Way to Sustainable Consumption. *Journal of Education for Sustainable Development*, 2(1), 51–60. <https://doi.org/10.1177/097340820800200111>
- Fischer, D., Böhme, T., & Geiger, S. M. (2017). Measuring young consumers' sustainable consumption behavior: Development and validation of the YCSCB scale. *Young consumers*, 18(3), 312–326. <https://doi.org/10.1108/YC-03-2017-00671>
- Francis, J., & Davis, T. (2014). Exploring children's socialization to three dimensions of sustainability. *Young Consumers*, 15(2), 125–137. <https://doi.org/10.1108/YC-06-2013-00373>
- Geng, D., Liu, J., & Zhu, Q. (2017). Motivating sustainable consumption among Chinese adolescents: An empirical examination. *Journal of Cleaner Production*, 141, 315–322. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.09.113>
- Gong, Y., Li, J., Xie, J., Zhang, L., & Lou, Q. (2022). Will "Green" Parents Have "Green" Children? The Relationship Between Parents' and Early Adolescents' Green Consumption Values. *Journal of business ethics*, 179(2), 369–385. <https://doi.org/10.1007/s10551-021-04835-y>
- Grønhøj, A., & Thøgersen, J. (2009). Like father, like son? Intergenerational transmission of values, attitudes, and behaviours in the environmental domain. *Journal of Environmental Psychology*, 29(4), 414–421. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.05.002>
- Grønhøj, A., & Thøgersen, J. (2017). Why young people do things for the environment: The role of parenting for adolescents' motivation to engage in pro-environmental behaviour. *Journal of environmental psychology*, 54, 11–19. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.09.005>
-

- Haba, H. F., Bredillet, C., & Dastane, O. (2023). Green consumer research: Trends and way forward based on bibliometric analysis. *Cleaner and Responsible Consumption*, 8, 100089. <https://doi.org/10.1016/j.clrc.2022.100089>
- He, J., Zhou, W., Qing, C., & Xu, D. (2023). Learning from parents and friends: The influence of intergenerational effect and peer effect on farmers' straw return. *Journal of Cleaner Production*, 393, 136143. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136143>
- Hoover, K. S. (2020). Children in nature: Exploring the relationship between childhood outdoor experience and environmental stewardship. *Environmental Education Research*, 27(6), 894–910. <https://doi.org/10.1080/13504622.2020.1856790>
- Hosany, A. R. S., Hosany, S., & He, H. (2022). Children sustainable behaviour: A review and research agenda. *Journal of business research*, 147, 236–257. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.04.008>
- Jackson, T. (2005). Live Better by Consuming Less?: Is There a "Double Dividend" in Sustainable Consumption? *Journal of industrial ecology*, 9(1–2), 19–36. <https://doi.org/10.1162/1088198054084734>
- Jackson, T. (2014). Sustainable consumption. Teoksessa G. Atkinson, S. Dietz, & E. Neumayer (Toim.), *Handbook of sustainable development* (ss. 279–290). Edward Elgar Publishing.
- Jacobsen, E. (2017). Political consumption – citizenship and consumerism. Teoksessa M. Keller, B. Halkier, T-A. Wilska, & M. Truninger (Toim.), *Routledge Handbook on Consumption* (ss. 181–190). Routledge.
- Jain, V. K., Dahiya, A., Tyagi, V., & Sharma, P. (2022). Development and validation of scale to measure responsible consumption. *Asia-Pacific journal of business administration*. <https://doi.org/10.1108/APJBA-12-2020-0460>
- Jia, F., & Yu, H. (2021). Action, communication, and engagement: How parents "ACE" Children's pro-environmental behaviors. *Journal of environmental psychology*, 74, 101575. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101575>
- Jungk, R., & Müllert, N. (1987). *Future workshops: How to create desirable futures*. Inst. for Social Inventions.
- Kallinen, K., & Pirskanen, H. (2022). Lasten ja nuorten tutkimushaastattelu. *Gaudeamus*.
- Kazmierczak-Piwko, L., Kułyk, P., Dybikowska, A., Dubicki, P., & Binek, Z. (2022). Sustainable consumption among children and adolescents. *Production Engineering Archives*, 28(3), 257–267. <https://doi.org/10.30657/pea.2022.28.32>
- Keegan, R., Spray, C., Harwood, C., & Lavalley, D. (2010). The Motivational Atmosphere in Youth Sport: Coach, Parent, and Peer Influences on Motivation in Specializing Sport Participants. *Journal of applied sport psychology*, 22(1), 87–105. <https://doi.org/10.1080/10413200903421267>
- Kiger, M. E., & Varpio, L. (2020). Thematic analysis of qualitative data: AMEE Guide No. 131. *Medical teacher*, 42(8), 846–854. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2020.1755030>
- Knight, J. (2021). Teaching about sustainable consumption with sustainable tools. *CLIL Journal of Innovation and Research in Plurilingual and Pluricultural Education*, 4(1), 19. <https://doi.org/10.5565/rev/clil.41>
- Knupfer, H., Neureiter, A., & Jörg Matthes. (2023). From social media diet to public riot? Engagement with "greenfluencers" and young social media users' environmental activism. *Computers in Human Behavior*, 139, 107527. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107527>
- Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: An introduction to its methodology* (Fourth Edition.). SAGE.
- Kymäläinen, T., Seisto, A., & Malila, R. (2021). Generation Z Food Waste, Diet and Consumption Habits: A Finnish Social Design Study with Future Consumers. *Sustainability*, 13(4). <https://doi.org/10.3390/su13042124>
-

- Lee, K. (2010). The Green Purchase Behavior of Hong Kong Young Consumers: The Role of Peer Influence, Local Environmental Involvement, and Concrete Environmental Knowledge. *Journal of International Consumer Marketing*, 23(1), 21–44. <https://doi.org/10.1080/08961530.2011.524575>
- Lee, K. (2011). The role of media exposure, social exposure and biospheric value orientation in the environmental attitude-intention-behavior model in adolescents. *Journal of environmental psychology*, 31(4), 301–308. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2011.08.004>
- Lee, M. (2022). Anti-consumption research: A foundational and contemporary overview. *Current Opinion in Psychology*, 45, 101319. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101319>
- Lim, C. J., Pizarro-Campagna, E., Havighurst, S. S., Zhang, X., Radovini, A., & Kehoe, C. E. (2023). The role of parent and peer emotion socialization and emotion regulation in the development of internalizing problems in adolescents. *Mental Health & Prevention*, 30, 200278. <https://doi.org/10.1016/j.mhp.2023.200278>
- Liu, J., & Green, R. J. (2024). Children’s pro-environmental behaviour: A systematic review of the literature. *Resources, Conservation and Recycling*, 205, 107524. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2024.107524>
- Lowenstein-Barkai, H., & Lev-on, A. (2022). News videos consumption in an age of new media: A comparison between adolescents and adults. *Journal of children and media*, 16(1), 78–94. <https://doi.org/10.1080/17482798.2021.1915831>
- Mikeska, J., Harrison, R. L., & Carlson, L. (2017). A meta-analysis of parental style and consumer socialization of children. *Journal of consumer psychology*, 27(2), 245–256. <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2016.09.004>
- Mitrega, M., Klézl, V., & Spáčil, V. (2022). Systematic review on customer citizenship behavior: Clarifying the domain and future research agenda. *Journal of business research*, 140, 25–39. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.11.029>
- Muralidharan, S., & Xue, F. (2016). Personal networks as a precursor to a green future: A study of “green” consumer socialization among young millennials from India and China. *Young Consumers*, 17(3), 226–242. <https://doi.org/10.1108/YC-03-2016-00586>
- Neurohr, A.-L., Pasch, N., Otto, S., & Möller, A. (2023). Measuring adolescents’ level of interest in nature: A promising psychological factor facilitating nature protection. *Frontiers in Psychology*, 14, 1186557. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2023.1186557/full>
- Nguyen, H. V., Le, M. T. T., Pham, C. H., & Cox, S. S. (2022). Happiness and pro-environmental consumption behaviors. *Journal of Economics and Development*, ahead-of-print(ahead-of-print). <https://doi.org/10.1108/JED-07-2021-0116>
- Oliveira, U., Stiegert Meireles Gomes, T., Oliveira, G., Abreu, J., Oliveira, M., César, A., & Fernandes, V. (2022). Systematic Literature Review on Sustainable Consumption from the Perspective of Companies, People and Public Policies. *Sustainability*, 14, 13771. <https://doi.org/10.3390/su142113771>
- O’Neill, C., & Buckley, J. (2019). “Mum, did you just leave that tap running?!” The role of positive pester power in prompting sustainable consumption. *International journal of consumer studies*, 43(3), 253–262. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12505>
- Opetushallitus. (2016). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Next Print Oy.
- O’Rourke, D., & Lollo, N. (2015). Transforming Consumption: From Decoupling, to Behavior Change, to System Changes for Sustainable Consumption. *Annual Review of Environment and Resources*, 40(1), 233–259. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-102014-021224>
- Ostman, J. (2014). The Influence of Media Use on Environmental Engagement: A Political Socialization Approach. *Environmental communication*, 8(1), 92–109. <https://doi.org/10.1080/17524032.2013.846271>
-

- Otto, S., & Pensini, P. (2017). Nature-based environmental education of children: Environmental knowledge and connectedness to nature, together, are related to ecological behaviour. *Global Environmental Change*, 47, 88–94. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2017.09.009>
- Pajari, K., & Harmoinen, S. (2019). Teachers' Perceptions of Consumer Education in Primary Schools in Finland. *Discourse and Communication for Sustainable Education*, 10(2), 72–88. <https://doi.org/10.2478/dcse-2019-0019>
- Pathak, K., Sharma, V., & Yadav, A. (2022). Role of Peer Influences on Young Consumers' Green Apparel Perceptions. *Global business review*, 97215092211114. <https://doi.org/10.1177/09721509221111451>
- Pecoraro, M., Grénman, M., Lappalainen, R., Räikkönen, J., Sääksjärvi, I., & Uusitalo, O. (2023). Planetaariset rajat: Kirjallisuuskatsaus kulutuksen ja biodiversiteetin välisistä yhteyksistä. *Kulutustutkimus.Nyt*, 17(1), 9–33. <https://doi.org/10.54333/kulutustutkimus.127427>
- Pollari, M. (2022a). Lektio: Perusopetuksen kestävä ruokakasvatuksen rooli ruokahävikkiä käyttämisen muutoksessa – tarkastelussa oppikirjojen pedagoginen potentiaali. *Kulutustutkimus.Nyt*, 16(1), 47–52. <https://doi.org/10.54333/kulutustutkimus.120803>
- Pollari, M. (2022b). Perusopetuksen kestävä ruokakasvatus: Ruokahävikki kotitalouden, maantiedon ja biologian oppikirjoissa [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4494-8>
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (Toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 75–85). Gaudeamus.
- Rantala, I. (2015). Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (Toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (ss. 108–133). PS-kustannus.
- Richins, M. L., & Dawson, S. (1992). A Consumer Values Orientation for Materialism and Its Measurement: Scale Development and Validation. *The Journal of Consumer Research*, 19(3), 303–316. <https://doi.org/10.1086/209304>
- Schrot, O. G., Traxler, J., Weifner, A., & Kretzer, M. M. (2021). Potential of 'future workshop' method for educating adolescents about climate change mitigation and adaptation: A case from Freistadt, Upper Austria. *Applied Environmental Education & Communication*, 20(3), 256–269. <https://doi.org/10.1080/1533015X.2020.1816515>
- Sharma, A. (2018). Learning and consumer socialisation in children. Teoksessa A. Gbadamosi (Toim.), *Young Consumer Behaviour: A Research Companion* (1. p., ss. 37–58). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315213590-3>
- Sharma, K., Aswal, C., & Paul, J. (2022). Factors affecting green purchase behavior: A systematic literature review. *Business strategy and the environment*. <https://doi.org/10.1002/bse.3237>
- Sihvonen, P., Lappalainen, R., Herranen, J., & Aksela, M. (2024). Promoting Sustainability Together with Parents in Early Childhood Education. *Education sciences*, 14(5), 541. <https://doi.org/10.3390/educsci14050541>
- Singh, P., Sahadev, S., Oates, C. J., & Alevizou, P. (2020). Pro-environmental behavior in families: A reverse socialization perspective. *Journal of Business Research*, 115, 110–121. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.04.047>
- Soh, P. C.-H., Chew, K. W., Koay, K. Y., & Ang, P. H. (2018). Parents vs peers' influence on teenagers' Internet addiction and risky online activities. *Telematics and informatics*, 35(1), 225–236. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2017.11.003>
- Stehl, P., White, M. P., Vitale, V., Pahl, S., Elliott, L. R., Fian, L., & van den Bosch, M. (2024). From childhood blue space exposure to adult environmentalism: The role of nature connectedness and nature contact. *Journal of Environmental Psychology*, 93, 102225. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2023.102225>

- Straub, C. L., & Leahy, J. E. (2017). Intergenerational Environmental Communication: Child Influence on Parent Environmental Knowledge and Behavior. *Natural Sciences Education*, 46(1), 1–9. <https://doi.org/10.4195/nse2016.06.0018>
- Sun, Y., & Xing, J. (2022). The Impact of Social Media Information Sharing on the Green Purchase Intention among Generation Z. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 14(11), 6879. <https://doi.org/10.3390/su14116879>
- Sutinen, U.-M., Luukkonen, R., & Närvänen, E. (2024). “Tag a person who loves candy” – sociocultural approach to unhealthy food marketing to adolescents in social media. *Young consumers*, 25(2), 211–225. <https://doi.org/10.1108/YC-04-2023-1726>
- Thorn, C., & Bogner, F. X. (2018). How Environmental Values Predict Acquisition of Different Cognitive Knowledge Types with Regard to Forest Conservation. *Sustainability*, 10(7). <https://doi.org/10.3390/su10072188>
- Timmermans, S., & Tavory, I. (2012). Theory Construction in Qualitative Research: From Grounded Theory to Abductive Analysis. *Sociological Theory*, 30(3), 167–186. <https://doi.org/10.1177/0735275112457914>
- Tujula, M. (2022). Tulevaisuusverstaan mahdollisuudet kouludemokratian toteuttamisen välineenä alakoulussa. *Ainedidaktiikka*, 6(2). <https://doi.org/10.23988/ad.107581>
- Tukker, A. (2006). Identifying Priorities for Environmental Product Policy. *Journal of industrial ecology*, 10(3), 1–4. <https://doi.org/10.1162/jiec.2006.10.3.1>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuominen, J., Rantala, E., Reinikainen, H., & Wilska, T.-A. (2023). Modern-day socialization agents: The connection between social media influencers, materialism, and purchase intentions of Finnish young people. *The Journal of Social Media in Society*, 12(1). <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/93108>
- Twenge, J. M., Martin, G. N., & Spitzberg, B. H. (2019). Trends in U.S. Adolescents’ Media Use, 1976-2016: The Rise of Digital Media, the Decline of TV, and the (Near) Demise of Print. *Psychology of popular media culture*, 8(4), 329–345. <https://doi.org/10.1037/ppm0000203>
- Uitto, A., Juuti, K., Lavonen, J., Byman, R., & Meisalo, V. (2011). Secondary school students’ interests, attitudes and values concerning school science related to environmental issues in Finland. *Environmental Education Research*, 17(2), 167–186. <https://doi.org/10.1080/13504622.2010.522703>
- van de Wetering, J., Leijten, P., Spitzer, J., & Thomaes, S. (2022). Does environmental education benefit environmental outcomes in children and adolescents? A meta-analysis. *Journal of environmental psychology*, 81, 101782. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101782>
- Vesterinen, M. (2024). Sustainability competences in environmental education: Research on guidebooks for teachers at Finnish primary schools. *Cogent Education*, 11(1), 2286120. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2023.2286120>
- Ward, S. (1974). Consumer Socialization. *The Journal of consumer research*, 1(2), 1–14. <https://doi.org/10.1086/208584>
- Wilska, T.-A., Rantala, E., & Tuominen, J. (2020). Sosiaalinen media ja sosiaalinen tausta teini-ikäisten nuorten kulutusasenteiden selittäjinä. *Nuorisotutkimus*, 38(4), 4–18.
- Xie, S., & Madni, G. R. (2023). Impact of Social Media on Young Generation’s Green Consumption Behavior through Subjective Norms and Perceived Green Value. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 15(4), 3739. <https://doi.org/10.3390/su15043739>
- Xu, W., Li, M., Lin, G., & Feng, X. (2022). The socialization of preadolescents in family holidays: A serial mediation model. *Tourism management (1982)*, 93, 104578. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2022.104578>

- Yaprak, A., & Prince, M. (2019). Consumer morality and moral consumption behavior: Literature domains, current contributions, and future research questions. *The Journal of consumer marketing*, 36(3), 349–355. <https://doi.org/10.1108/JCM-12-2018-2999>
- Zhang, D., & Tu, Y. (2021). Green building, pro-environmental behavior and well-being: Evidence from Singapore. *Cities*, 108, 102980. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102980>
- Zhang, M. M., Zhang, W. W., & Shi, Y. Y. (2023). Are happier adolescents more willing to protect the environment? Empirical evidence from Programme for International Student Assessment 2018. *Frontiers in psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1157409>

Kirjoittajatiedot

Niko Varjola, VTM & KM, työskentelee väitöskirjatutkijana Jyväskylän yliopiston Kauppakorkeakoulussa. Sähköposti: niko.g.varjola@jyu.fi

Arttu Saarinen, VTT, työskentelee Turun yliopistossa taloussosiologian oppiaineen yliopistonlehtorina. Sähköposti: aosaar@utu.fi

Erica Åberg, VTT, työskentelee Turun yliopistossa taloussosiologian oppiaineen yliopisto-opettajana. Sähköposti: erica.m.aberg@utu.fi

Liite 1. Haastattelurunko.

	Kysymys	Teema	Lähde
1	Mikä vaikuttaa teidän mielestänne eniten varhaisnuorten käsitykseen kestävästä kuluttamisesta ja miksi?		
2	Onko sosiaalisella medialla jokin rooli ja <ul style="list-style-type: none"> • onko se tehokas tapa vaikuttaa nuoriin? Miksi? • Seuraatteko te vihreän ajattelun aktivistia sosiaalisessa mediassa, jos niin ketä ja miksi? • Tiedättekö ketään tämmöistä sosiaalisen median vaikuttajaa, joka ajaa ympäristöasioita? 	SOSIAALINEN MEDIA	(Sun & Xing, 2022; Wilska ym., 2020; Xie & Madni, 2023)
3	Onko perinteisellä medialla (tv, radio, sanomalehdet yms.) vaikutusta siihen miten ajattelet ympäristöasioista ja kestävästä kuluttamisesta? <ul style="list-style-type: none"> • Törmäättekö näissä muissa medioissa, kuinka usein teidän mielestänne ympäristöasioihin? • Onko perinteisellä medialla teidän mielestänne vaikutusta yleisellä tasolla nuorten ympäristöasenteisiin? Esimerkiksi uutisten vaikutus? 	MEDIA	(Lee, 2011; Ostman, 2014)
4	Millainen rooli koululla on ollut siinä, että ymmärrätte ja ajatlette kestävästä kuluttamisesta?		
5	Mitä teillä on jäänyt erilaisista kestävyteen liittyvistä aiheista mieleen eri oppiaineissa kuten: <ul style="list-style-type: none"> • Kotitaloudessa? • Yhteiskuntaopissa? • Käsityössä? • Maantiedossa? 	KOULU	(Brazier, 2014; Geng ym., 2017; Opetushallitus, 2016)
6	Miten koulu voisi olla tehokkaampi vaikuttaja?		
7	Millainen rooli teidän mielestänne kodilla on varhaisnuorten käsitykseen kestävästä kuluttamisesta? <ul style="list-style-type: none"> • Haluaisiko joku esim. kertoa, että jutellaanko teillä kotona ympäristöasioista? • Mitkä tekijät yleisesti perheessä ja kodissa teidän mielestänne vaikuttaa eniten teidän ikäisienne ajatuksiin, asenteisiin ja ehkä jopa arvoihin, jotka liittyvät ympäristöön? 	KOTI	(Gong ym., 2022; Gronhoj & Thogersen, 2009)
8	Jos vanhemmat haluaisivat vaikuttaa lasten ympäristöasenteisiin positiivisesti, niin millaisella kasvatusylyllä ajatlette, että parhaiten voitaisiin vaikuttaa?		(Mikeska ym., 2017)
9	Millainen vaikutus teidän mielestänne kavereilla ja kaveriporukalla on varhaisnuorten tai sinun omaan käsitykseeni mitä ajattelet ympäristöasioista ja kestävästä kuluttamisesta? <ul style="list-style-type: none"> • Onko sukupuolella teidän mielestänne jotain vaikutusta siihen, että miten kaverit vaikuttavat? • Jos on niin miksi? 	VERTAISRYHMÄT	(Caniëls ym., 2021; Collado ym., 2017, 2019)
10	Mitä ajatlette, että onko sillä vaikutusta varhaisnuoreen, jos hän asuu lähempänä luontoa? <ul style="list-style-type: none"> • Esim. alueella, jossa on paljon erilaisia ulkoilu mahdollisuuksia? • Tai esim. harrastaa partiotta tms., jossa ollaan luonnossa? • Onko altistuminen luontoon teidän mielestänne semmoinen, joka vaikuttaa teidän ikäisienne ajatuksiin ympäristöstä? 	LUONTO	(Barrera-Hernández ym., 2020; Ernst & Burcak, 2019; Neurohr ym., 2023)
11	Miten te lisäisitte kestävästä kuluttamisesta tietoa varhaisnuorille, mikä olisi teidän mielestänne tehokkain keino ja miksi?		